

ΣΥΜΦΩΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ

ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
2022 • 2023

ΟΛΥΜΠΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΜΟΥΣΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
«ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΛΑΣ»

ΣΥΜΦΩΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ

ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
2022 • 2023

Καλλιτεχνικός Διευθυντής
Olivier Descotes

ΟΛΥΜΠΙΑ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΜΟΥΣΙΚΟ
ΘΕΑΤΡΟ
ΜΑΡΙΑ
ΚΑΛΛΑΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

Δημήτρης Μητρόπουλος
Un roème triste, για πιάνο

Σονάτα για πιάνο σε μι ύφεση μείζονα
«Η Ψυχή μου»
(αποκατάσταση: Ιωάννης Φούλιας)

- I. Αγάπη
- II. Πόνος
- III. Πίστις

10 Inventions, για φωνή και πιάνο
(ποίηση Κωνσταντίνου Καβάφη)

- I. 4 Canons
 1. Μακρυά
 2. Να μείνει
 3. Για να 'ρθουν
 4. Το διπλανό τραπέζι

- II. 2 Passacaglia
 1. Μέρς του 1903
 2. Γκριζα

- III. Preludio e Fuga a 4 voci
 1. Εν τη οδώ
 2. Ο ήλιος του απογεύματος

- IV. Pedale - Coda (Finale)
 1. Έτσι πολύ ατένισα...
 2. Επήγα

Henry Purcell
Πρελούδιο και θάνατος της Διδούς,
για ορχήστρα εγχόρδων
(μεταγραφή: Δημήτρης Μητρόπουλος)

Δημήτρης Μητρόπουλος
Concerto grosso για ορχήστρα
(επιμέλεια έντυπου μουσικού υλικού:
Λουίζα Αντύπα)

- I. Largo
- II. Allegro
- III. Choral: Largo
- IV. Finale (Fuga): Allegro

Η Ταφή, για ορχήστρα
(επιμέλεια έντυπου μουσικού υλικού:
Λουίζα Αντύπα)

Σολίστ:
Βιολέττα Λούστα, σοπράνο
Θοδωρής Τζοβανάκης, πιάνο

Συμφωνική Ορχήστρα
Δήμου Αθηναίων
Μουσική διεύθυνση:
Μιχάλης Οικονόμου

ΜΙΑ ΠΟΛΥΣΧΙΔΗΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ

Τα έργα που παρουσιάζονται στη συναυλία καλύπτουν όλο το φάσμα της συνθετικής δραστηριότητας του Δημήτρη Μητρόπουλου. Από τα πρώιμα πιανιστικά έργα που έγραψε κατά την περίοδο της μαθητείας του στο Ωδείο Αθηνών, έως τις ώριμες και προχωρημένες συνθέσεις του κατά τον μεσοπόλεμο.

Το έργο «Un poème triste» για πιάνο αποτελεί μία σύνθεση που έγραψε ο Μητρόπουλος κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του στην Ιταλία το καλοκαίρι του 1912. Όπως αναφέρει ο συνθέτης στην παρτιτούρα, το έργο αφιερώνεται στην Raola Marsick (σύζυγο του δασκάλου του Μητρόπουλου στο Ωδείο Αθηνών Armand Marsick) με αφορμή τον θάνατο του πατέρα της. Στη χειρόγραφη αφιέρωση (στα γαλλικά) διαβάζουμε: «στην αγαπητή κυρία Raola Marsick εμπνευσμένο από μια αληθινή συγκίνηση για τη μεγάλη απώλεια του πατέρα της και θέλοντας να την παρηγορήσω αισθανόμενος μίαν ανιδιοτελή αγάπη για κείνη». Λαμβάνοντας υπόψη τη βαθιά θρησκευτικότητα του Μητρόπουλου, δεν αποτελεί έκπληξη ότι το θέμα του θανάτου δίνει το έναυσμα στον νεαρό συνθέτη (ήταν τότε μόλις 16 ετών) να εκφραστεί. Εμποτισμένος με το πνεύμα του ρομαντισμού, ο Μητρόπουλος καταβυθίζεται στην ψυχή ενός ανθρώπου που θρηνεί το χαμό ενός αγαπημένου προσώπου. Το ύφος του έργου είναι αμιγώς υστερορομαντικό και διαπνέεται από έναν γαλήνιο και πένθιμο λυρισμό με ξαφνικά και έντονα ξεσπάσματα να παρεμβάλλονται, προσδίδοντας μία θεατρικότητα στο μουσικό κείμενο και υπογραμμίζοντας την ψυχική ταραχή του θρηνούντος. Πιστός στις χριστιανικές του αρχές, ο Μητρόπουλος συναισθάνεται και συμπαραστέκεται στον συνάνθρωπο, συμμετέχοντας και ο ίδιος στο πένθος του.

Η εξωτερίκευση του εσωτερικού κόσμου του συνθέτη λαμβάνει αυτοβιογραφικές διαστάσεις στο επόμενο έργο του προγράμματος, την **Σονάτα για πιάνο σε μι ύφεση μείζονα**, η οποία φέρει τον προγραμματικό υπότιτλο: «**Η ψυχή μου**». Πρόκειται για ένα παραγνωρισμένο έργο, το οποίο, χάρη στη σύγχρονη μουσικολογική έρευνα, αναδεικνύεται ως ένα από τα σημαντικότερα νεανικά έργα του συνθέτη. Εκτιμάται ότι γράφτηκε μεταξύ των ετών 1912-1914 (ή 1915) αντικατοπτρίζοντας την εφηβική ορμή και το πάθος που διέκρινε τις συνθέσεις του Μητρόπουλου εκείνη την περίοδο. Η πρώτη δημόσια εκτέλεση του έργου έγινε στις 18 Φεβρουαρίου 1917 στο Βασιλικό Θέατρο Αθηνών, από τον ίδιο τον Μητρόπουλο στο πλαίσιο συναυλίας αποκλειστικά με δικά του έργα που παρουσίασε ο ίδιος. Το έργο περιλαμβάνει τρία μέρη που φέρουν τους ακόλουθους τίτλους: 1. «Αγάπη», 2. «Πόνος», 3. «Πίστις». Το πρώτο μέρος διακρίνεται για την υποβλητική του ατμόσφαιρα, με την αργή χρονική αγωγή, τις υπαινικτικές μελωδικές γραμμές και την πυκνή γραφή να οδηγούν σε μία κορύφωση και κατόπιν το κλίμα να επανέρχεται στην αρχική του κατάσταση. Η έννοια της αγάπης προσεγγίζεται εδώ από τον Μητρόπουλο σε όλες της τις εκφάνσεις: από την αγνή, ανιδιοτελή και τρυφερή της πτυχή, μέχρι την παθιασμένη και φλογερή της διάσταση. Αντίστοιχα γλαφυρό είναι και το δεύτερο μέρος της Σονάτας. Μία εμφαντικά τονισμένη διαφωνία, ένα επίμονο ρυθμικό-μελωδικό μοτίβο, τα ορμητικά ξεσπάσματα και οι απότομες μεταπτώσεις της διάθεσης αντανακλούν τις διαφορετικές εκφάνσεις του πόνου. Τέλος, το τρίτο μέρος μάς επαναφέρει στη γαλήνια ατμόσφαιρα του πρώτου μέρους, μέσα από μια διαδοχή συγχορδιών ιμπρεσιονιστικής υφής. Αξίζει να σημειωθεί ότι το χειρόγραφο του έργου που φυλάσσεται στο Αρχείο Δημήτρη Μητρόπουλου στην Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα είναι κολοβό. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο το δεύτερο μέρος του έργου με τίτλο «Πόνος», καθώς και τμήμα του τρίτου μέρους με τίτλο «Πίστις». Στο πλαίσιο της αποκατάστασης του έργου, ο μουσικολόγος Ιωάννης Φούλιας ταύτισε σημαντικό τμήμα του έργου με ένα άλλο πιανιστικό έργο του Μητρόπουλου που φέρει τον τίτλο «Βεατρίκη», προχωρώντας μάλιστα στη βάσιμη υπόθεση ότι το έργο αυτό αποτελεί το κύριο υλικό του χαμένου πρώτου μέρους της Σονάτας. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται μάλιστα από το γεγονός ότι η μουσική της «Βεατρίκης» εμφανίζεται σχεδόν αυτούσια στην πρώτη πράξη της όπερας «Αδελφή Βεατρίκη», κατά την οποία ο πρίγκιπας Μπελλιντόρ πολιορκεί ερωτικά την Αδελφή Βεατρίκη και καταφέρνει να

την κάνει να εγκαταλείψει το μοναστικό βίο. Σύμφωνα με τον Φούλια, το εξωμουσικό περιεχόμενο της Σονάτας θα πρέπει να αναζητηθεί στα προσωπικά βιώματα του συνθέτη και όχι στη δραματική πλοκή της όπερας «Αδελφή Βεατρίκη». Οι έννοιες της αγάπης, του πόνου και της πίστωσης συνάδουν με τη θρησκευτική ευλάβεια του Μητρόπουλου, ωστόσο, είναι πιθανό σε αυτό το νεανικό έργο να ενυπάρχουν και αυτοβιογραφικές αναφορές του δημιουργού.

Οι 10 **Inventions για φωνή και πιάνο** σε ποίηση Κωνσταντίνου Καβάφη αποτελούν έργο της δεύτερης συνθετικής περιόδου του Μητρόπουλου που ξεκινά τη δεκαετία του 1920, όταν ο ίδιος είχε μόλις αποφοιτήσει από το Ωδείο Αθηνών. Στην αρχική του εκδοχή (1924), το έργο περιελάμβανε 14 **Inventions**, εκ των οποίων επιλέχθηκαν οι 10 από τον συνθέτη και εκδόθηκαν σε έναν αυτοτελή κύκλο τραγουδιών. Σύμφωνα με τους μελετητές, στο έργο αυτό αποτυπώνονται εύγλωττα οι επιρροές του Μητρόπουλου από τη διαμονή του στο Βερολίνο το 1921, όπου ήρθε σε επαφή με τη μουσική πρωτοπορία και έζησε από κοντά την έντονη μουσική δραστηριότητα της πόλης. Η μαθητεία του πλάι στον Ferruccio Busoni, οι συναναστροφές του με έναν ευρύτατο κύκλο μουσικών και φυσικά το αμείωτο ενδιαφέρον του Μητρόπουλου για τις τρέχουσες εξελίξεις λειτούργησαν καταλυτικά ώστε να εμπλουτίσει τις γνώσεις του και να αφομοιώσει δημιουργικά τις ποικίλες επιρροές που δέχθηκε. Επιστρέφοντας το 1924 στην Ελλάδα, ο Μητρόπουλος καταπιάνεται εκ νέου με τη σύνθεση, μετά από τρία χρόνια σιωπής. Η σαφής στροφή του προς τον μοντερνισμό εκδηλώνεται με τις 10 **Inventions** πάνω σε ερωτικά ποιήματα του Καβάφη. Είναι αξιοσημείωτο επίσης ότι ήταν ο πρώτος Έλληνας συνθέτης που μελοποίησε ποιήματα του Αλεξανδρινού ποιητή. Εδώ ο Μητρόπουλος συνδύει δύο σύγχρονες και συνάμα αντικρουόμενες τάσεις: την εγκατάλειψη της τονικότητας και την προσφυγή σε μορφές και συνθετικές τεχνικές του Μπαρόκ. Κάτι αντίστοιχο είχε κάνει και στο έργο *Passacaglia, Intermezzo e Fuga για πιάνο (1924)*, το οποίο συνιστά και το πρώτο ελληνικό έργο ατονικής μουσικής. Η ατονικότητα, ως απόρροια του εξπρεσιονισμού, είχε κάνει ήδη την εμφάνισή της στην Ευρώπη και ο Μητρόπουλος διέκρινε τις δυνατότητες που αυτή προσέφερε, ενώ η προσφυγή σε παλαιές μορφές και συνθετικές τεχνικές αποτελούσε κύριο γνώρισμα του νεοκλασικισμού που κυριάρχησε και αυτό κατά τον Μεσοπόλεμο. Η χρήση αυτών των δύο τάσεων στο πλαίσιο μελοποίησης ποιημάτων είναι άκρως εντυπωσιακή και φυσικά χωρίς προηγούμενο στην ελληνική μουσική. Η απα-

γκίστρωση από τις συμβάσεις (αρμονικές, μορφολογικές) της τονικότητας δημιούργησε τις καλύτερες προϋποθέσεις για τον Μητρόπουλο προκειμένου να μελοποιήσει τους ελεύθερους στίχους του Καβάφη. Από την άλλη πλευρά, χρησιμοποίησε έντεχνα τις μορφοπλαστικές τεχνικές του Μπαρόκ για να δομήσει το υλικό του, αλλά και ως μέσο ανάδειξης του ποιητικού περιεχομένου. Σε αυτό το σημείο, έχει ιδιαίτερη σημασία να επισημανθεί ότι κεντρική ιδέα του Μητρόπουλου δεν ήταν μια απλή μελοποίηση ποιημάτων στο πλαίσιο ενός κύκλου τραγουδιών, κατά το πρότυπο του γερμανικού Lied ή της γαλλικής mélodie. Πρόθεσή του (η οποία άλλωστε αντανακλάται και στον τίτλο του έργου) ήταν η κατασκευή μικρών αρχιτεκτονικών μορφών πολυφωνικού χαρακτήρα, στις οποίες μουσική και λόγος θα είχαν ισότιμο ρόλο. Προς την κατεύθυνση αυτή, ο συνθέτης επέλεξε τη συλλαβική και όχι τη μελισματική μελοποίηση, καθιστώντας το κείμενο περισσότερο εύληπτο, ενώ χειρίστηκε τη φωνή ως δομικό στοιχείο της σύνθεσης παράλληλα με τις υπόλοιπες οργανικές φωνές. Η δε απόδοση των στίχων πραγματοποιείται με μία τεχνική ανάμεσα στην απαγγελία και το τραγούδι, τεχνική που παραπέμπει σε αυτήν που είχε εισάγει ο Arnold Schoenberg εκείνη την εποχή. Με αυτόν τον τρόπο, ο Μητρόπουλος κατέθεσε τη δική του πρόταση σε ένα καίριο ζήτημα που απασχολούσε τους συνθέτες της εποχής του και όχι μόνο, αυτό της σχέσης λόγου και μουσικής. Αποφεύγοντας συνειδητά την εύκολη και τετριμμένη μουσική περιγραφικότητα στην υπηρεσία του λόγου, ο συνθέτης χειρίζεται αριστοτεχνικά του ερωτικούς και ηδονιστικούς στίχους του Καβάφη μέσα από μια λιτή πλην όμως στρουκτουραλιστική γραφή. Η αρμονική και ισότιμη συνύπαρξη λόγου και μουσικής στηρίζεται ακριβώς σε αυτήν την αμφίδρομη σχέση όπου η μουσική μορφή υπηρετείται από το ποίημα και ταυτόχρονα το ποίημα υπηρετείται από τη μουσική.

Ο Μητρόπουλος είχε πλήρη συνείδηση της τολμηρότητας του εγχειρήματος να μελοποιήσει τους ερωτικούς στίχους του αιρετικού Αλεξανδρινού ποιητή και της παρουσίας του έργου του μπροστά σε ένα κοινό το οποίο, πέραν του όποιου συντηρητισμού του, δεν ήταν έτοιμο να αντιληφθεί (και φυσικά να εκτιμήσει) τις πρωτοποριακές συνθετικές του επιλογές. Η πρώτη παρουσίαση του έργου έγινε στις 5 Ιουνίου 1927 στην αίθουσα συναυλιών του Ωδείου Αθηνών από την Πόπη Σερτίου (σοπράνο) και τον συνθέτη στο πιάνο. Όπως αναμενόταν, η υποδοχή υπήρξε χλιαρή, σχεδόν αδιάφορη. Κάποιοι μουσικοκριτικοί σημείωναν ότι μέρος του κοινού έφυγε αθόρυβα και χωρίς να χειροκροτήσει, γεγονός που καταδει-

κνύει την αμηχανία και την ανικανότητά του να συλλάβει και να εκτιμήσει το έργο.

Στον κατάλογο έργων του Μητρόπουλου συναντάμε αρκετές μεταγραφές και ενορχηστρώσεις που έκανε σε έργα άλλων συνθετών. Η ενασχόλησή του αυτή καταδεικνύει το ενδιαφέρον του για τη μουσική παλαιότερων εποχών, την οποία, μέσα από τις δικές του παρεμβάσεις, επιθυμούσε να παρουσιάσει εκ νέου στο ακροατήριό του. Η περίπτωση του *Πρελουδίου και Θανάτου της Διδούς* για ορχήστρα εγχόρδων, από την όπερα «Διδώ και Αινείας» του Henry Purcell, είναι χαρακτηριστική των προθέσεων του μεταγραφέα. Εδώ, οι παρεμβάσεις του Μητρόπουλου αποσκοπούν στην ανάδειξη μιας διαφορετικής ερμηνευτικής προσέγγισης, χωρίς όμως να αλλοιώνουν το γράμμα και το πνεύμα του πρωτότυπου μουσικού κειμένου. Το *πρελούδιο* της όπερας συνδέεται με το *recitativo* και την άρια της Διδούς από την τελευταία σκηνή της όπερας. Η φωνή αποδίδεται από τα πρώτα βιολιά και τα βιολοντσέλα, ενώ τα υπόλοιπα έγχορδα διαιρούνται σε αρκετές υποομάδες (κατά την προσφιλή πρακτική του ύστερου ρομαντισμού), προσδίνοντας ένα ενδιαφέρον ενορχηστρωτικό βάθος στην παρτιτούρα. Το *recitativo* παρουσιάζει κάποιες μελωδικές αποκλίσεις από το πρωτότυπο, ενώ η άρια κορυφώνεται με την απόδοση του χρωματικού θέματος του μπάσου από όλες τις ενόργανες φωνές (με την τεχνική του κανόνα), ανεβάζοντας τη δραματική ένταση, πριν αυτή σταδιακά σβήσει γαλήνια στο φινάλε. Η μεταγραφή του Μητρόπουλου είναι αχρονολόγητη και παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στις 12 Μαρτίου 1933 στο Παρίσι από τη Συμφωνική Ορχήστρα του Παρισιού και υπό τη διεύθυνση του ίδιου.

Το *Concerto grosso* για ορχήστρα συνιστά το τελευταίο συμφωνικό έργο του Μητρόπουλου. Γράφτηκε το 1928 και αποτυπώνει τις πιο προχωρημένες αναζητήσεις του συνθέτη στο πεδίο της μουσικής γλώσσας. Η στροφή στο είδος του *Concerto grosso*, ένα είδος που άκμασε από τα τέλη του 17^{ου} έως τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, εκδηλώθηκε τόσο στο πλαίσιο του νεοκλασικισμού του μεσοπολέμου, όσο και αργότερα από μια πλειάδα συνθετών. Όπως και στην περίπτωση των 10 *Inventions*, ο Μητρόπουλος καταφεύγει στο είδος του *concerto grosso* προκειμένου να οργανώσει αρχιτεκτονικά το υλικό του. Το έργο περιλαμβάνει τέσσερα μέρη, με την παραδοσιακή εναλλαγή γρήγορων και αργών μερών. Οι παλαιές τεχνικές της φούγκας και του κανόνα εφαρμόζονται εδώ με ένα υλικό που να μην έχει κάποια τονικά κέντρα, αλλά διέπεται από έντονη χρωματικότητα και διάφωνα στοιχεία. Ομοί-

ως, η ορχηστρική γραφή ακολουθεί το πνεύμα του είδους, προσαρμοσμένη στα σύγχρονα ενορχηστρωτικά πρότυπα. Μια μικρή ομάδα οργάνων συνδιαλέγεται με το σύνολο της ορχήστρας, η σύνθεση της οποίας πάντως είναι αριθμητικά περιορισμένη κατά το πρότυπο της αισθητικής του Μπαρόκ. Ενδιαφέρον παρουσιάζει, στο τέταρτο μέρος του έργου, η ενσωμάτωση υλικού από έναν ελληνικό παραδοσιακό χορό. Πρόκειται για τον «Διπλό Παλαιό», τον πρώτο από τους «Τέσσερις Κυθηραϊκούς Χορούς» για πιάνο που είχε συνθέσει το 1926. Εδώ το υλικό χρησιμοποιείται στο πλαίσιο μιας ατομικής φούγκας, της οποίας η ρυθμική βάση βασίζεται πάνω στο μοτίβο του χορού. Τα διάφωνα διαστήματα 2^{ος} που χρησιμοποιούνται κατά την επεξεργασία από την ομάδα των εγχόρδων, η χρήση των κρουστών και του πιάνου και ο γενικότερος μηχανιστικός ρυθμός οδηγούν σε μία δυναμική, σχεδόν παραληρηματική, κορύφωση.

Το έργο παρουσιάστηκε στην Αθήνα στις 27 Ιανουαρίου 1929 από τη Συμφωνική Ορχήστρα του Ωδείου Αθηνών και έπειτα στο Βερολίνο στις 27 Φεβρουαρίου 1930 με τη Φιλαρμονική Ορχήστρα του Βερολίνου υπό τη διεύθυνση του Μητρόπουλου. Εικάζεται ότι οι αρνητικές κριτικές που έλαβαν αυτές οι δύο εκτελέσεις, σε συνδυασμό με τις ολοένα αυξανόμενες υποχρεώσεις του ως μαέστρος, επηρέασαν την απόφασή του να εγκαταλείψει τη σύνθεση.

Η «Ταφή» αποτελεί το πρώτο συμφωνικό έργο του Μητρόπουλου, το οποίο γράφτηκε το 1915 κατά την περίοδο της μαθητείας του στο Ωδείο Αθηνών. Ταυτόχρονα, συνιστά το έργο με το οποίο έκανε το ντεμπούτο του ως αρχιμουσικός, με την παρουσίασή του να λαμβάνει χώρα στις 29 Απριλίου 1915, στο πλαίσιο της συναυλίας των Συνδρομητών της Συμφωνικής Ορχήστρας του Ωδείου Αθηνών. Στη σελίδα τίτλου του χειρογράφου παρατίθεται μία μικρή ευαγγελική περικοπή σχετική με την ταφή του Ιησού, συγκεκριμένα από το Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο (Κεφ. 27, στ. 59 – 60): «καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρῷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ...». Ακολουθῶς, ο συνθέτης σημειώνει: «Δεν είναι τίποτ' άλλο παρά μια προσευχή! ένας θρήνος! που βγαίνει από τα βάθη της ψυχής μου, γι' εκείνον που υπέφερε για μας, για εκείνον που όλοι πρέπει ν' αγαπούν και να λατρεύουν». Επιπλέον, στην εσωτερική σελίδα του χειρογράφου, ο Μητρόπουλος παραθέτει ένα απόσπασμα από το δεύτερο βιβλίο του μυστικιστικού, ημιτελούς ποιήματος του Victor Hugo «Το τέλος του Σατανά», που αναφέρεται στον Εσταυρωμένο. Δεν υπάρχει πιο

εύγλωττος τρόπος να δηλωθεί η θρησκευτική ευλάβεια του συνθέτη και η βασική ιδέα του έργου. Η «Ταφή» σχεδιάστηκε να αποτελέσει το δεύτερο μέρος μιας «Συμφωνίας του Χριστού», η οποία δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Η γραφή του έργου βασίζεται στις αρχές της φούγκας τις οποίες ο Μητρόπουλος εφαρμόζει σχολαστικά, δημιουργώντας όμως ταυτόχρονα μίαν άκρως υποβλητική ατμόσφαιρα. Οι μακροσκελείς μελωδικές γραμμές εμπλουτίζονται σταδιακά με ένα πλούσιο αρμονικό λεξιλόγιο, δημιουργώντας εντάσεις και λύσεις που προσδίνουν στο έργο έναν δραματικό χαρακτήρα. Ο θρήνος για τη θυσία του Θεανθρώπου αποκτά μία ρομαντικό τύπου συγκινησιακή φόρτιση, κατοπτρίζοντας την ψυχική διάθεση του νεαρού τότε συνθέτη.

ΠΗΓΕΣ

Χρήστος Κολοβός, «Ένα άγνωστο έργο για πιάνο του Δημήτρη Μητρόπουλου», *Μουσικός Ελληνομνήμων*, τεύχος 16, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2013, σ. 23-24

Απόστολος Κώστας, «Οι 10 Inventions του Δημήτρη Μητρόπουλου», στο <https://www.dimitrimitropoulos.gr/2010-04-11-08-14-38/ξιαqdm1oinventions.html>

Γιώργος Σκαλλιέρης, «Το έτος 1928 του κ. Δ. Μητρόπουλου και το Concerto Grosso: όψεις μιας συνθετικής και καλλιτεχνικής μεταστροφής», στο *Ιωάννης Φούλιας, Γιάννης Μπελώνης, Γιώργος Βλαστάς, Τάσος Κολυδάς* (επιμ.), *Δημήτρης Μητρόπουλος (1896-1960): πενήντα χρόνια μετά*, Edition Orpheus, Αθήνα, 2011, σ. 114-135

Ιωάννης Φούλιας, *Οι δύο σονάτες για πιάνο του Δημήτρη Μητρόπουλου. Από τον ύστερο ρομαντισμό στην Εθνική Σχολή Μουσικής*, Παπαγιωργίου-Νάκας, Αθήνα, 2011

Ιωάννης Φούλιας, «Henry Purcell (1659-1695): *Πρελούδιο και Θάνατος της Διδούς*», από την όπερα *Διδώ και Αινείας* (σε διασκευή για ορχήστρα εγχόρδων του Δημήτρη

Μητρόπουλου), στο [http://users.](http://users.uoa.gr/~foulias/txtf/)

[uoa.gr/~foulias/txtf/
Purcell Dido sel.htm](http://users.uoa.gr/~foulias/txtf/Purcell_Dido_sel.htm)

ΜΙΧΑΛΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Μουσική διεύθυνση

Σπούδασε μουσικολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, καθώς επίσης βιολί, ανώτερα θεωρητικά και σύνθεση στο Εθνικό Ωδείο. Λαμβάνοντας πέντε υποτροφίες συνέχισε τις μουσικές του σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης, αποκτώντας Master στη διεύθυνση ορχήστρας και Διδακτορικό στη σύνθεση. Δάσκαλοι του υπήρξαν μερικές από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της διεθνούς μουσικής σκηνής, οι Lukas Foss, Θεόδωρος Αντωνίου, Jorma Panula, Gianluigi Gelmetti και David Hoose. Έχει τιμηθεί με έντεκα βραβεία σε πανελλήνιους και διεθνείς διαγωνισμούς, μεταξύ των οποίων τα βραβεία των διεθνών διαγωνισμών «Δημήτρης Μητρόπουλος» και «ALEA III». Είναι μόνιμος αρχιμουσικός της Συμφωνικής Ορχήστρας Δήμου Αθηναίων, καθώς επίσης διευθυντής του μουσικού τμήματος και τακτικό μέλος της Συγκλήτου του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Από το 2020 έχει αναλάβει ως καθηγητής στη σχολή διεύθυνσης ορχήστρας του ιστορικού Ωδείου Αθηνών.

Παράλληλα, ο Μιχάλης Οικονόμου έχει δημιουργήσει και διδάσκει το μοναδικό πανελλήνιο masterclass διεύθυνσης ορχήστρας της χώρας μας, καθώς επίσης τρία διεθνή ετήσια masterclass διεύθυνσης ορχήστρας (Ουγγαρία-Μάλτα-Αθήνα), επιλέγοντας ως μαθητές τους κορυφαίους νέους μαέστρους ανά τον κόσμο, έχοντας έτσι εδραιώσει τη φήμη του ως σπουδαίος δάσκαλος διεύθυνσης ορχήστρας σε διεθνές επίπεδο. Το 2011 κατόπιν ψηφοφορίας εκατό μουσικών διαφορετικών εθνικοτήτων, εξελέγη καλλιτεχνικός διευθυντής της Φιλαρμονικής Ορχήστρας του Κατάρ, ενώ για πολλά χρόνια διηύθυνε το γκαλά των νικητών του κορυφαίου διαγωνισμού τραγουδιού Operalia του Plácido Domingo. Παράλληλα με τη λαμπρή θητεία του στο Κατάρ, ο κύριος Οικονόμου ήταν επί σειρά ετών ο πρώτος μαέστρος της Φιλαρμονικής Ορχήστρας της Μάλτας. Είναι τακτικός προσκεκλημένος μαέστρος όλων των Ελληνικών ορχηστρών και τουλάχιστον είκοσι διαφορετικών συμφωνικών ορχηστρών του εξωτερικού. Εκπροσωπείται από το κορυφαίο καλλιτεχνικό γραφείο IMG Artists και πραγματοποιεί περισσότερες από σαράντα συναυλίες ανά τον κόσμο ετησίως.

ΒΙΟΛΕΤΤΑ ΛΟΥΣΤΑ

Σοπράνο

Η Βιολέττα Λούστα γεννήθηκε στη Φλώρινα. Σπούδασε πιάνο, θεωρητικά και έλαβε Δίπλωμα Μονωδίας με άριστα παμπσηφεί. Με υποτροφία του Ωδείου Φλώρινας συνέχισε τις σπουδές της στη Μουσική Ακαδημία του Würzburg της Γερμανίας, κοντά στη διεθνούς φήμης σοπράνο Cheryl Studer, λαμβάνοντας τον τίτλο «Diplom-Musikerin» στην κατεύθυνση Musiktheater, καθώς επίσης τον τίτλο «Master of Performance». Έχει παρακολουθήσει masterclass των Sumi Jo, Frieder Bernius, Manfred Roth, Laurent Pillot, Άρη Χριστοφέλλη, Γιώργου Χατζηνίκου, Δημήτρη Καβράκου, Χαράς Γκλαβοπούλου.

Έχει συμμετάσχει σε παραγωγές όπερας ως Lady Billows (*Albert Herring*), Zweite Norn και Guttrune (*Götterdämmerung*), Contessa Almaviva (*Le nozze di Figaro*), Δεύτερη Κυρία (*Die Zauberflöte*), Venere (*Orfeo, Luigi Rossi*), Dido (*Dido & Aeneas*), Tchang-Haitang (*Der Kreidekreis*), Desdemona (*Otello*), Gertrud (*Hänsel und Gretel*), Mimi (*La bohème*), Poussette (*Manon*), Clotilde (*Norma*), Lola (*Cavalleria Rusticana*), Kate Pinkerton (*Madama Butterfly*), καθώς επίσης στα ορατόρια *Magnificat* (J.S. Bach), *Stabat Mater* (Pergolesi), *Requiem* (Mozart), *Requiem* (Deliu). Το 2019 επελέγη από την Όπερα της Μάλτας για τον πρωταγωνιστικό ρόλο στην *Ariadne auf Naxos*. Έχει συνεργαστεί με τους διακεκριμένους μαέστρους M. Bosch, Α. Καρτινός, Η. Βουδούρη, Γ. Βράνο, Γ. Πέτρον και Μ. Οικονόμου. Έχει εμφανιστεί επανειλημμένως ως σολίστ με την Κ.Ο.Θ., τις Συμφωνικές Ορχήστρες του Δήμου Αθηναίων και του Δήμου Θεσσαλονίκης, στην Εθνική Λυρική Σκηνή, στο Gala Maria Callas (Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης 2017 και 2020). Έχει παρουσιάσει έργα Ελλήνων συνθετών (Μητρόπουλος, Σκαλκώτας, κ.ά.) και έχει συμπράξει με σύνολα μουσικής δωματίου, όπως το κουαρτέτο εγχόρδων «Αιμίλιος Ριάδης».

ΘΟΔΩΡΗΣ ΤΖΟΒΑΝΑΚΗΣ

Πιάνο

Σπούδασε πιάνο στην Ελλάδα με τη Δόμνα Ευνουχίδου κι έπειτα, με υποτροφία του ΙΚΥ, του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος Yamaha και του Ιδρύματος Αλέξανδρος Ωνάσης, συνέχισε τις σπουδές του στη Γερμανία, τη Σκωτία και την Ολλανδία κοντά στη Roswitha Gediga και τον Geoffrey Douglas Madge. Έχει βραβευτεί σε πανελλήνιους και διεθνείς διαγωνισμούς πιάνου. Ως σολίστας έχει συμπράξει με ορχήστρες από Ελλάδα, Γερμανία, Μεγάλη Βρετανία, Αυστρία, Ολλανδία, Ισραήλ και Ουκρανία. Έχει πραγματοποιήσει ρεσιτάλ πιάνου σε Αθήνα, Λευκωσία, Βιέννη, Γενεύη, Βόννη, Τερνέστη, Γάνδη, Εδιμβούργο, Κολωνία, Λονδίνο, Σεντ Άντριους, Τρίπολη Λιβύης, Γλασκόβη, Μιλάνο, Νέα Υόρκη, Τελ Αβίβ, Ουτρέχτη, Χάγη, Ρότερνταμ, Άμστερνταμ, Κάιρο, Βελιγράδι κ.α. Έχει ηχογραφήσει έξι δίσκους, στους οποίους συμπεριλαμβάνεται η πρώτη δισκογράφηση έργων για σόλο πιάνο και έργων για φωνή και πιάνο του Δημήτρη Μητρόπουλου, τα οποία έχει παρουσιάσει διεθνώς σε πρώτη εκτέλεση. Σύντομα πρόκειται να ολοκληρώσει την ηχογράφηση του συνολικού έργου για σόλο πιάνο του Δημήτρη Μητρόπουλου. Ηχογραφήσεις του έχουν παρουσιαστεί στην κρατική ραδιοφωνία και τηλεόραση της Ελλάδας, της Ολλανδίας, της Μολδαβίας, του Ισραήλ, της Σερβίας και της Τσεχίας. Είναι καθηγητής πιάνου στο Ωδείο Αθηνών.

ΕΡΓΑ ΤΩΝ

Γ. ΔΟΥΣΗ, S. ΠΡΟΚΟΦΙΕΥ ξ D. SHOSTAKOVICH

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

Dmitri Shostakovich
Εορταστική Ουβερτούρα, έργο 96
Allegretto - Presto

Γιώργος Δούσης
Κοντσέρτο για πιάνο και ορχήστρα
(Α΄ Παγκόσμια Εκτέλεση)

Sergei Prokofiev
Συμφωνία αρ. 5 σε σι ύφεση μείζονα,
έργο 100

- I. Andante
- II. Allegro marcato
- III. Adagio
- IV. Allegro giocoso

Σολίστ:

Γιώργος Κωνσταντίνου, πιάνο

Συμφωνική Ορχήστρα
Δήμου ΑθηναίωνΜουσική διεύθυνση:
Ανδρέας Τσελίκας

ΣΥΝΤΟΜΟ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το 1953 υπήρξε μια ιδιαίτερα παραγωγική χρονιά για τον Dmitri Shostakovich· πνεύμα αεικίνητο, σε διαρκή αναζήτηση νέων αισθητικών προκλήσεων, ο συνθέτης ολοκληρώνει τη Συμφωνία αρ. 10 σε μι ελάσσονα, έργο 93, το Κοντσερτίνο για δύο πιάνο, έργο 94 και τη μουσική της ταινίας-ντοκιμαντέρ του Joris Ivens «Το Τραγούδι των μεγάλων ποταμών» έργο 95. Στις 5 Μαρτίου του ίδιου έτους πεθαίνει ο Στάλιν. Ο θάνατός του θα γράψει τον επίλογο μιας εποχής, τόσο για τη Σοβιετική Ένωση όσο και τον ίδιο τον συνθέτη, καθώς σε όλη του τη ζωή συνδέθηκε με το καθεστώς με τρόπο αντιφατικό, πλην όμως καθοριστικό για τη δημιουργική του πορεία. Το φθινόπωρο του 1954 και ενώ διανύει μία περίοδο προβληματισμού ως προς τα ιδεολογικά ερείσματα της μουσικής και τη δυναμική τους σχέση με το ρωσικό κοινωνικό περιβάλλον, ο Shostakovich καλείται από τη διεύθυνση του θεάτρου Μπολσόι να παραδώσει μέσα σε τρεις μόλις μέρες ένα σύντομη διάρκειας εναρκτήριο ορχηστρικό κομμάτι, υμνητικού χαρακτήρα, με αφορμή τους επετειακούς εορτασμούς για την Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917. Ο συνθέτης ανταποκρίθηκε στην πρόσκληση με την «Εορταστική Ουβερούρα», ένα πραγματικό μουσικό πυροτέχνημα γραμμένο σε μορφή σονάτας, που ακολουθεί την παραδοσιακή, διθεματική ανάπτυξη. Η αρχική φανφάρα από τα χάλκινα πνευστά (Allegretto) δίνει τη θέση της σε ένα σπινθηροβόλο ρυθμικά, ζωηρό θέμα, που ξεκινά από το κλαρινέτο και περνά σε όλα τα ξύλινα πνευστά και τα έγχορδα (Presto). Το εμβληματικό δεύτερο θέμα αναδύεται από το κόρνο και σύντομα γενικεύεται σε όλη την ορχήστρα. Τα λαμπερά ηχοχρώματα της φανφάρας επιστρέφουν πριν τις σαρωτικές ριπές του φινάλε. Πρόκειται για ένα εξαιρετικό δείγμα της αφηγηματικής τέχνης του συνθέτη, μια αυτόνομη μουσική χειρονομία γεμάτη ενέργεια και φαντασία,

που ρέει αβίαστα από την αστείρευτη δημιουργική φλέβα του συνθέτη. Η «Εορταστική Ουβερτούρα» είναι το ένα από τα δύο δικά του έργα που ο συνθέτης διηύθυνε τη μοναδική φορά που βρέθηκε στο πόντιουμ, σε μια συναυλία αφιερωμένη στη μουσική του, τον Νοέμβριο του 1962. Επίσης, επελέγη ως το μουσικό σήμα κατατεθέν της 22ης Ολυμπιάδας της Μόσχας το 1980.

Η σύνθεση του Κοντσέρτου για πιάνο ολοκληρώθηκε το 2018 και αναθεωρήθηκε το 2022. Ανήκει στις μεσαίας κλίμακας συνθέσεις μου και αποτελεί το δεύτερο έργο μου για πιάνο και ορχήστρα μετά το «Thick paint on a smooth surface» (Εθνική Συμφωνική Ορχήστρα της Ε.Ρ.Τ., 2013), το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί, κυρίως λόγω της διάρκειάς του, ως κοντσερτίνο για πιάνο.

Τα έργα για συμφωνική ορχήστρα διεκδικούν το μεγαλύτερο μέρος του συνθετικού μου ενδιαφέροντος μετά από εκείνα για το λυρικό θέατρο, καθώς η όπερα ως είδος αντιπροσωπεύει τον μεγαλύτερο όγκο της έως τώρα συνθετικής μου παραγωγής, με οκτώ (8) όπερες (μεταξύ 2008-2022), εκ των οποίων έχουν παρουσιαστεί συνολικά οι επτά (7). Η προσθήκη του πιάνου ως σολιστικού οργάνου στην προσφιλή μου συμφωνική ορχήστρα αποτελούσε πάντα ένα προσωπικό πεδίο πρόκλησης, καθώς, εκτός από το γεγονός ότι είμαι πιανίστας ο ίδιος, η τεράστια ιστορία του είδους φέρει ένα ξεχωριστό ειδικό βάρος.

Το «Κοντσέρτο για πιάνο» αποτελείται από ένα ενιαίο μέρος, στο οποίο ενυπάρχει η παραδοσιακή μορφή του κοντσέρτου (γρήγορο – αργό – γρήγορο) σε μια αδιαίρετη ενότητα. Εκφράζει δε έναν γόνιμο και αφομοιωμένο συγκερασμό των ιδιωμάτων, στα οποία έχω εντρυφήσει όλα τα χρόνια της συνθετικής και επαγγελματικής μου δραστηριότητας. Αβίαστα και χωρίς την ανάγκη για την αναζήτηση της πρωτοπορίας, συνέθεσα ένα έργο συνεπές, διαυγές και με πλούτο ηχοχρωμάτων. Πρόκειται για ένα έργο δεξιοτεχνικό, με μεγάλο βαθμό δυσκολίας τόσο για τον σολίστα, όσο και για την ορχήστρα. Ειδικά, η ορχηστρική γραφή δεν αρκείται στον ρόλο της απλής συνοδείας, αλλά θέτει την ορχήστρα ως θεμελιώδη συνιστώσα του έργου, παράλληλης βαρύτητας με εκείνης του σόλο οργάνου.

Στις 13 Ιανουαρίου 1945, η έναρξη της πρώτης εκτέλεσης της Πέμπτης Συμφωνίας του Prokofiev στο Ωδείο της Μόσχας με τον συνθέτη στο πόντιουμ διακόπηκε από τους πυροβολισμούς Ρώσων στρατιωτών, που πανηγύριζαν τη θριαμβική προέλαση του Κόκκινου Στρατού προς τη Γερμανία και την επικείμενη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ο σπουδαίος πιανίστας Sviatoslav Richter, που παρευρισκόταν στη συναυλία, αναφέρει σε μαρτυρία του πως η παράξενη αυτή σύμπτωση ερμηνεύτηκε ως οιωνός, προκαλώντας ρίγη συγκίνησης στους ακροατές.

Η Πέμπτη Συμφωνία, γραμμένη το καλοκαίρι του 1944, τιμήθηκε το 1946 με το Βραβείο Στάλιν και αποτελεί σταθμό στη δημιουργική πορεία του συνθέτη, που ήθελε το έργο του αυτό να είναι «ένας ύμνος στον ελεύθερο και ευτυχισμένο Άνθρωπο, στις δημιουργικές του δυνάμεις, στο αγνό και ευγενές πνεύμα του». Η Συμφωνία ξεκινά με ένα αργό μέρος χαμηλών τόνων σε μορφή σονάτας: δύο φλάουτα και ένα φαγκότο εκθέτουν με ήρεμο τρόπο μια απλή μουσική ιδέα. Το δεύτερο θέμα, επίσης λυρικό, παρουσιάζεται από το φλάουτο και το όμποε με τη συνοδεία των εγχόρδων. Η ένταση σταδιακά κορυφώνεται για να εκτονωθεί εντυπωσιακά στην coda που ολοκληρώνει το πρώτο μέρος. Ο μηχανιστικός χαρακτήρας της γραφής του Prokofiev αναδεικνύεται στο ευφές και υπαινικτικό χιουμοριστικό δεύτερο μέρος, σε μορφή σκέρτσου. Το Adagio της Συμφωνίας μάς βυθίζει σε μια στοχαστική και θρηνητική ενάτηνση, ατμόσφαιρα που αλλάζει ριζικά με το ζωηρό τέταρτο μέρος σε μορφή ροντό. Ο συνθέτης επαναφέρει θεματικά στοιχεία του πρώτου μέρους, στα οποία προσδίδει μια εξωστρεφή διάθεση που ηρεμεί για λίγο σε δύο επεισόδια, πρώτα από το φλάουτο και μετά από τα έγχορδα, προτού καταλήξει στο κατατρεγμένο φινάλε.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΤΣΕΛΙΚΑΣ

Μουσική διεύθυνση

Ξεκίνησε τη διεθνή του σταδιοδρομία το 2005 όταν απέσπασε το μοναδικό βραβείο “Encouragement Award” στον φημισμένο Διεθνή Διαγωνισμό για νέους μαέστρους “Jean Sibelius” στο Ελσίνκι. Παλαιότερα είχαν προηγηθεί αρκετά πρώτα βραβεία στον διεθνή διαγωνισμό για διευθυντές ορχήστρας “Wiener Meisterkurse” στη Βιέννη, μεταξύ 2001/2005. Έκτοτε, τιμητικές μετακλήσεις τού επέτρεψαν να διευθύνει διάσημες ορχήστρες σε Ελλάδα, Γερμανία, Αυστρία, Φινλανδία, Δανία, Ρουμανία, Αλβανία, Ουκρανία, Πορτογαλία, Βουλγαρία, Κύπρο και Η.Π.Α., σε σημαντικές αίθουσες συναυλιών, όπως το Konzerthaus της Βιέννης, το Finlandia Hall στο Ελσίνκι, το Radio Kulturhaus της Κοπεγχάγης, την Αίθουσα Φιλαρμονικής του Κιέβου, το Ηρώδειο, το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, το Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, τη Στέγη Ίδρύματος Ωνάση κ.ά. Είναι μόνιμος Αρχιμουσικός της Συμφωνικής Ορχήστρας Δήμου Αθηναίων και παλαιότερα διετέλεσε Συνεργάτης Αρχιμουσικός της Εθνικής Λυρικής Σκηνής. Έχει ηχογραφήσει για την εταιρεία Subways και Parma Records. Επαινετικές κριτικές έχουν δημοσιευτεί για πολυάριθμες συναυλίες του σε ελληνικά και ξένα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Οι σπουδές του Ανδρέα περιλαμβάνουν σπουδές στη διεύθυνση ορχήστρας και στη μουσική σύνθεση στο Πανεπιστήμιο Μουσικής και Παραστατικών Τεχνών της Βιέννης με καθηγητές τους Leopold Hager, Erwin Acel και Herbert Laueremann και στο Hellenic-American University με τον Θεόδωρο Αντωνίου, στην πολιτιστική διαχείριση στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, στα ανώτερα θεωρητικά της μουσικής, καθώς και στο βιολί με την Nancy Bargerstock. Έργα του έχουν παρουσιαστεί σε Ελλάδα και εξωτερικό από ποικίλα μουσικά σύνολα και ορχήστρες. Είναι καθηγητής διεύθυνσης ορχήστρας και διδάσκει στο Ωδείο Αθηνών.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Πιάνο

Γεννημένος στην Αθήνα το 1978 ο πιανίστας Γιώργος Κωνσταντίνου είναι απόφοιτος (MMus) της ακαδημίας Franz Liszt της Βουδαπέστης και έχει διδακτορικό (DMA) από το πανεπιστήμιο της Τιμισόαρά της Ρουμανίας με θέμα το πιανιστικό έργο «Μεσόγειος Έρημος» του Γιώργου Κουμεντάκη. Ερμηνεύει και διδάσκει κυρίως τη μουσική σύγχρονων συνθετών (Κουμεντάκη, Απέργη, Ξενάκη, Μπορμπουδάκη, Κόκορα, Λίγκετι, Κούρταγκ, Φέλντιαν, Μπάμπιτ, Κάρτερ) και δημιουργεί καλειδοσκοπικά ημι-αυτοσχεδιαστικά προγράμματα με έντονες εξωμουσικές αναφορές (*Via Crucis* για πιάνο και πριόνι πάνω στην όπερα του Μπάρτοκ *Το Κάστρο του Κουανοπώγωννα*, *18 Ιστορικά Σπαράγματα* γύρω από τη *Herma* του Ξενάκη, *In Memoriam 7-18* γύρω από το έργο *Les yeux clos* του Τόρου Τακεμίτσου). Από το 2003 διοργανώνει το διεθνές μουσικό φεστιβάλ ΚΟΧΥΛΙΑ στη βόρεια Εύβοια. Από το φθινόπωρο του 2021 εργάζεται ως μουσικός παραγωγός του Τρίτου Προγράμματος της Ελληνικής Ραδιοφωνίας. Περιοδεύει συχνά στην Ελλάδα και το εξωτερικό διδάσκοντας και δίνοντας συναυλίες.

ΑΛΕΞΗΣ ΖΟΡΜΠΑΣ

Σουίτα μπαλέτου

Μίκης Θεοδωράκης

Σολίστ:
Άρτεμις Μπόγγρη,
μέτζο-σοπράνο

Συμφωνική
Ορχήστρα και Χορωδία
Δήμου Αθηναίων
Μουσική διεύθυνση:
Ελευθέριος Καλκάνης
Διδασκαλία χορωδίας:
Σταύρος Μπερής

ΖΟΡΜΠΑΣ, ΕΝΑΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΠΡΩΤΕΑΣ

«Αν ήταν στον κόσμο ολον σήμερα να διάλεγα ένα ψυχικό οδηγό, “γκουρού” όπως τον λένε οι Ιντοί, “Γέροντα” όπως τότε λένε οι καλόγεροι στο Αγιονόρος, σίγουρα θα διάλεγα τον Ζορμπά.»

Έτσι μιλά για τον ακατάβλητο από τη φθορά της ζωής ήρωά του ο Νίκος Καζαντζάκης στον Πρόλογο του μυθιστορήματός του «**Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά**» (1946) και πράγματι, ο αρχαιτυπικός Έλληνας, με τη διονυσιακή μέθη να κυλάει στις φλέβες του, το αγέρωχο κρητικό πνεύμα να σπιθίζει τον λόγο του και την άσβεστη ανάγκη του για ελευθερία, είναι ένα καθαρό και συμπαγές μέγεθος, ένας «οδηγός» της ψυχής προς το φως.

Γήινος και ηθογραφικός, μακριά από τις εκλεπτυσμένες αισθητικές αναζητήσεις της γενιάς του, ο Καζαντζάκης προικίζει τον Ζορμπά με ατόφια λαϊκή σοφία, ένα χάρισμα που τον τοποθετεί στην εξαιρετικά προνομιούχα θέση της πρόσμιξης του ιδεαλισμού με τον ρεαλισμό. Αυτός ίσως είναι ο λόγος που πέραν κάθε συμβατικής ειδολογικής συγγένειας, ο Ζορμπάς, ως μυθιστορηματική μορφή, επιτυγχάνει να συγκεράσει στον ορισμό της «ελληνικότητας» τόσο την αρχαιότητα όσο και την παράδοση. Στην οσκαρική κινηματογραφική μεταφορά του από τον Μιχάλη Κακογιάννη (1964) ο Ζορμπάς ενσαρκώνεται ως ο «φιλόσοφος που χορεύει»: ο χορός του, μια αργή αιώρηση που παρασύρεται σε έναν ξέφρενο, ενθουσιώδη βηματισμό, ξεκινά με δύο νότες, το εναρκτήριο λάκτισμα μιας μουσικής που έμελλε να κατακτήσει τα πέρατα του κόσμου: ο Μίκης Θεοδωράκης συναντά τον Ζορμπά του Καζαντζάκη στην ταινία του Κακογιάννη και ένας μύθος στην ιστορία της ελληνικής μουσικής ξεκινά το ταξίδι του. Στη γυμνή ομορφιά της κρητικής παραλίας, η σκηνή με το περιφέρημο συρτάκι των δύο συντρόφων – μια

σύγχρονη αναπαράσταση της μύησης στο μυστήριο της ζωής – εκτοξεύει στα ύψη την εξαγωγήμνη αξία της μεταπολεμικής Ελλάδας ως χώρας των μύθων και των ηρώων. Η συμβολή της μουσικής του Μίκης Θεοδωράκη στη διεθνή απήχηση του έργου του Καζαντζάκη είναι αναμφισβήτητη: απόδειξη ότι σχεδόν αμέσως, το συρτάκι του «**Ζορμπά**», ο υβριδικός χορός που δημιούργησε ο ίδιος ο συνθέτης δανειζόμενος στοιχεία από τη μεγάλη οικογένεια των συρτών χορών, αυτονομήθηκε σε εκατοντάδες διαφορετικές διασκευές με αναρίθμητες πωλήσεις παγκοσμίως: το «Τραγούδι του Ζορμπά», αρχικά με γαλλικούς, στη συνέχεια με ιταλικούς και αγγλικούς στίχους ηχογραφείται από τη Dalida μόλις κυκλοφόρησε η ταινία. Στην Αγγλία του 1965 δισκογραφείται από τον Marcello Minerbi («Zorba's Dance») και αμέσως ανεβαίνει στο βρετανικό Top 10. Την ίδια χρονιά, δισκογραφείται στην Αμερική από τον τρομπετίστα Herb Alpert και το συγκρότημά του The Tijuana Brass, ενώ το 1968 ανεβαίνει ως μιούζικαλ, σε μουσική John Kander και στίχους Fred Ebb, στο Broadway.

Το 1976, ο χορογράφος Lorca Massine παρουσιάζει στην Εθνική Λυρική Σκηνή μια πρώτη εκδοχή του μπαλέτου «Ζορμπάς» πάνω στη μουσική της ταινίας. Μια δεκαετία οργότερα, ύστερα από παραγγελία του Φεστιβάλ της Βερόνας, ο συνθέτης ολοκληρώνει τη συμφωνική γραφή του έργου στην Αθήνα, το Βραχάτι και το Παρίσι, δουλεύοντας εντατικά από τις 29 Ιουλίου 1987 μέχρι τις 22 Φεβρουαρίου 1988: εμπλουτίζει σημαντικά το αρχικό υλικό και το ενορχηστρώνει για μικτή χορωδία, συμφωνική ορχήστρα, μεσόφωνο, μπουζούκι και κλαρίνο. Στο έργο ενσωματώθηκαν θέματα από το μπαλέτο «Ελληνική Αποκριά», καθώς και γνωστά τραγούδια του Μίκης. Οι στίχοι των τραγουδιών είναι των Μιχάλη Κακογιάννη, Οδυσσέα Ελύτη, Νίκου Γκάτσου, Ιάκωβου Καμπανέλλη, Γιάννη Ρίτσου, Ερρίκου Θρασσανού και του Μίκης Θεοδωράκη. Το έργο είναι ένα μωσαϊκό από τους μουσικούς κόσμους του συνθέτη. Η Κρήτη, το Βυζάντιο, η λαϊκή παράδοση, το ρεμπέτικο είναι τα στοιχεία μιας ταυτότητας που όχι μόνο διατηρείται αναλλοίωτη μέσα στο χρόνο, αλλά και επιτρέπει τις πολλαπλές μεταμορφώσεις του έργου σε κάθε εποχή. Η πρώτη παγκόσμια εκτέλεση πραγματοποιείται στις 6 Αυγούστου 1988 στα πλαίσια του 66ου Φεστιβάλ Όπερας της Βερόνας (Arena di Verona). Και οι πέντε συνολικά παραστάσεις έχουν τεράστια απήχηση στο κοινό που κατακλύζει την Αρένα. Το μπαλέτο εκτυλίσσεται σε δύο πράξεις και είκοσι τρεις σκηνές. Το λιμπρέτο, η σκηνοθεσία και η χορογραφία είναι του Lorca Massine, τα σκηνικά και τα

κοστούμια του Ferruccio Villagrossi, η διεύθυνση της χορωδίας του Aldo Danieli και η μουσική διεύθυνση του Μίκη Θεοδωράκη. Συμμετέχει η Συμφωνική ορχήστρα της Αρένας, με σολίστ τη μεσόφωνο Σοφία Μιχαηλίδου και τους δεξιότεχνες του μπουζουκιού Κώστα Παπαδόπουλο και Λάκη Καρνέζη. Στους πρωταγωνιστικούς ρόλους εμφανίζονται οι χορευτές Vladimir Vassiliev (Ζορμπάς), Gheorghe Iancu (Τζων), Donna Wood (Μαρίνα), Rosalba Garavelli (Μαντάμ Ορτάν), ενώ συμμετέχει το μπαλέτο της Arena di Verona. Η επιτυχία ήταν τέτοια που η παράσταση επαναλήφθηκε τον Αύγουστο του 1990 και έκτοτε η σουίτα μπαλέτου μετρά πάνω από 1.000 παρουσιάσεις παγκοσμίως. Το 2008 εκδόθηκε από τον μουσικό οίκο Schott μια εκδοχή για μικρότερο ορχηστρικό σύνολο, μικτή χορωδία, και μεσόφωνο, την οποία επιμελήθηκε ο Δημήτρης Μίχας.

Ο «Ζορμπάς» παραμένει σήμερα ένας μουσικός Πρωτεύας: είναι η μοναδική χορευτική μουσική με τόσες διασκευές, τόσο από κλασικά μπαλέτα όσο και από σύγχρονα ή λαϊκά σχήματα.

ΠΗΓΗ

Γιώργος Αγοραστάκης, Τατιάνα Παπαγεωργίου, Ερατοσθένης Καψωμένος,
Ο Μίκης Θεοδωράκης και η Κρήτη,
Εκδόσεις Πυξίδα, 2021

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΛΚΑΝΗΣ

Μουσική διεύθυνση

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Μουσικές σπουδές άρχισε στο Ωδείο Πειραιά στη σχολή βιολοντσέλου. Στη συνέχεια σπούδασε ανώτερα θεωρητικά και έλαβε πτυχίο Αρμονίας, Αντίστιξης, Φούγκας, καθώς επίσης και τα διπλώματα σύνθεσης και βιολοντσέλου. Ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο επαγγελματικό τμήμα διεύθυνσης συμφωνικής ορχήστρας και χορωδίας του University of Indianapolis αποκτώντας τους ακαδημαϊκούς τίτλους Bachelor of science και Master of arts αντίστοιχα. Συνεργάστηκε στενά με τους κορυφαίους Έλληνες συνθέτες Μίκη Θεοδωράκη και Γιάννη Μαρκόπουλο σε σειρά συναυλιών στα μεγαλύτερα θέατρα της Ελλάδας, της Ευρώπης και της Αμερικής. Ως Διευθυντής Ορχήστρας έχει διευθύνει όπερες, οπερέτες, λειτουργίες, ορατόρια, ορχήστρες μουσικής δωματίου, παραστάσεις έντεχνης ελληνικής μουσικής, μιούζικαλ και βεβαίως έργα για συμφωνική ορχήστρα του διεθνούς ρεπερτορίου στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Έχει γράψει συμφωνική μουσική, ηλεκτρονική μουσική, όπερα, ορατόριο, κοντσέρτα, έργα μουσικής δωματίου, έργα για σόλο όργανα, έργα για μικρά μουσικά σύνολα καθώς και μουσική για σύγχρονο χορό, θέατρο και κινηματογράφο. Από τον Ιανουάριο του 1996 έως και τον Απρίλιο του 2003 διετέλεσε Καλλιτεχνικός Διευθυντής των 18 Μουσικών Συνόλων του Δήμου Αθηναίων, όπου επίσης ήταν και είναι ο μόνιμος Αρχιμουσικός της Συμφωνικής Ορχήστρας με την οποία έχει δώσει πλήθος συναυλιών ανά τον κόσμο. Για την προσφορά του στη διάδοση και ανάπτυξη της Συμφωνικής και Χορωδιακής μουσικής ως μαέστρος, καθηγητής και συνθέτης έχει τιμηθεί από την Πανελλήνια Ένωση Λογοτεχνών, από το Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών και Σπουδών «Ιωάννης Καποδίστριας», από τον σύνδεσμο Μεγαλοσχιολιτών Αθηνών, από την Ισπανική Πρεσβεία, από τις Ελληνικές Κοινοότητες Μόντρεαλ, Τορόντο, Βοστώνης, Σαν Λούις, Φιλαδέλφειας, Σικάγο, Φλόριντας, Ουάσιγκτον. Τέλος, το 2003 τιμήθηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Αθηναίων με το Μετάλλιο της πόλεως των Αθηνών.

ARTEMIS ΜΠΟΓΓΗ

Μέτζο-σοπράνο

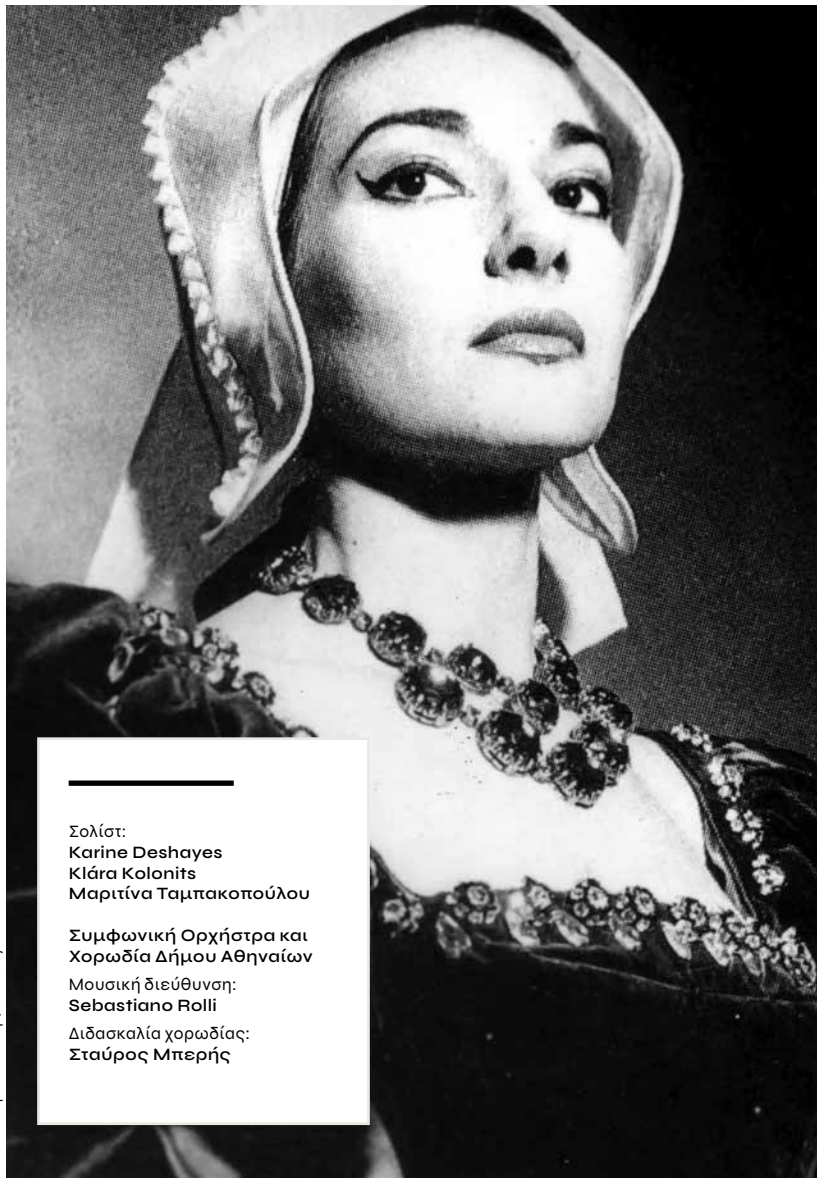
Μεσόφωνος, σπούδασε πιάνο και κλασικό τραγούδι (δίπλωμα μονωδίας, τάξη Μαρίνας Κρίλοβιτς). Υπήρξε μέλος του Στούντιο Όπερας της ΕΛΣ (2009/11), ενώ συνεχίζει μελέτη ρεπερτορίου με τον Άρη Χριστοφέλλη. Έχει συνεργαστεί με ΚΟΑ, Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου, Συμφωνική Ορχήστρα ΕΡΤ, Καμεράτα, Ergon Ensemble, Ελληνικό Συγκρότημα Σύγχρονης Μουσικής. Συνεργάζεται τακτικά με τον συνθέτη Γιώργο Κουρουπό, ερμηνεύοντας σε παγκόσμια πρώτη έργα του (*Η σκηνή των θαυμάτων, Φωνή δρυός, Λεπορέλλα*). Έχει εμφανιστεί στην ΕΛΣ σε ρόλους, όπως ο Συνθέτης (*Ariadne auf Naxos*), Rosina (*Il barbiere di Siviglia*), Donatella (*Così fan tutte*), Donna Elvira (*Don Giovanni*), Angelina (*La Cenerentola*), Stéphanie (*Roméo et Juliette*), Cherubino (*Le nozze di Figaro*), Prince Orlofsky (*Die Fledermaus*). Πρόσφατα τραγούδησε τον ομώνυμο ρόλο στην όπερα Δέσπω του Παύλου Καρρέρ στο επετειακό αφιέρωμα για τα 200 χρόνια από την ελληνική επανάσταση, ενώ έχει εμφανιστεί και στην *Εύθυμη Χήρα*, ερμηνεύοντας τον ομώνυμο ρόλο σε παραγωγή του Μ.Μ.Α. Συμμετείχε στην πρώτη παγκόσμια αναβίωση της όπερας του C.W. Gluck *Il trionfo di Clelia* (Royal Opera House-Linbury Studio). Το ρεπερτόριο της περιλαμβάνει επίσης έργα του σύγχρονου ρεπερτορίου: *Icones / Miss Donnithorne's Maggot* (Peter Maxwell Davies, MMA), *My illness is the medicine I need* (Thomas Larcher, Madness, Φεστιβάλ Αθηνών), τα 16 τραγούδια του Νίκου Σκαλκώτα σε πρώτη εκτέλεση (Μ.Μ.Α), κ.ά. Είναι απόφοιτη του Τμήματος Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιά.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΠΕΡΗΣ

Διδασκαλία χορωδίας

Ο Σταύρος Μπερής γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε κλασική κιθάρα, κλασικό τραγούδι και ανώτερα θεωρητικά. Με υποτροφία του Guildhall School of Music and Drama του Λονδίνου, ειδικεύτηκε στο μεταπτυχιακό τμήμα Παλαιάς Μουσικής. Έχει εμφανιστεί στο Λονδίνο με πολλά σύνολα Παλαιάς Μουσικής και έχει συνεργαστεί με τον David Roblou σε μπαρόκ όπερες των M. Locke, J. Blow, C. Monteverdi. Τα τελευταία 29 χρόνια έχει έντονη καλλιτεχνική δραστηριότητα ως μαέστρος χορωδιών. Από τον Σεπτέμβριο του 1993 αναλαμβάνει την Καλλιτεχνική Διεύθυνση της Χορωδίας Εμπορικής Τράπεζας, πραγματοποιώντας 500 και πλέον συναυλίες στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Από τον Σεπτέμβριο του 1994 έως και τον Ιούνιο του 2007 διηύθυνε τη χορωδία του Αμερικάνικου Κολλεγίου Ελλάδος (Deree College). Από τον Νοέμβριο του 1997 του ανατίθεται η διεύθυνση της Μικτής Χορωδίας του Δήμου Παπάγου - Χολαργού, ενώ παράλληλα έχει και την Καλλιτεχνική Διεύθυνση του Χορωδιακού Φεστιβάλ Δήμου Παπάγου. Τέλος από το 1999 διευθύνει τη Χορωδία του Δήμου Αθηναίων, όπου έχει διδάξει τα σημαντικότερα έργα του χορωδιακού ρεπερτορίου των Vivaldi, Handel, Bach, Mozart, Beethoven, Rossini, Brahms, Wagner, Mahler, Verdi, Fauré, Cherubini, Bruckner, Καρρέρ, Σαμάρια, Orff, Rutter, Ξενάκη, Θεοδωράκη, Χατζιδάκι, Μαρκόπουλου, Ξαρχάκου κ.ά.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΛΑΣ

100 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΝΝΗΣΗ
ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΛΛΑΣ

«Μαρία Κάλλας: οι μεγάλοι ρόλοι επί σκηνής»

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

Α' ΜΕΡΟΣ

Ludwig van Beethoven
Ορχηστρική Εισαγωγή από την όπερα
Fidelio

Christoph Willibald Gluck
«Divinités du Styx» από την όπερα *Alceste*
Karine Deshayes

Luigi Cherubini
«Vous voyez, de vos fils, la mère infortunée»
από την όπερα *Médée*
Karine Deshayes

Wolfgang Amadeus Mozart
«Marten aller Marten» από την όπερα
Die Entführung aus dem Serail
Κλίρα Κολονίτς

Giuseppe Verdi
«Ritorna vincitor» από την όπερα *Aida*
Μαριτίνα Ταμπακοπούλου

Giuseppe Verdi
«Merci, jeunes amies» από την όπερα
Les Vêpres siciliennes
Μαριτίνα Ταμπακοπούλου

Vincenzo Bellini
«Mira, o Norma» από την όπερα *Norma*
Κλίρα Κολονίτς και Karine Deshayes
«Casta diva... Ah bello a me ritorna»
Κλίρα Κολονίτς και χορωδία

Giuseppe Verdi
«Va, pensiero» από την όπερα *Nabucco*
Χορωδιακό

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

Β' ΜΕΡΟΣ

Giuseppe Verdi
«Ah forse lui... Sempre libera»
από την όπερα *La Traviata*
Κλίρα Κολονίτς
Συμμετέχει ο τενόρος Γιάννης Φίλιας

Giuseppe Puccini
«Vissi d'arte» από την όπερα *Tosca*
Μαριτίνα Ταμπακοπούλου

Giuseppe Rossini
«D'amore, al dolce impero»
από την όπερα *Armida*
Karine Deshayes

Gaetano Donizetti
«Sul suo capo... Al par del moi... Va,
infelice...» από την όπερα
Anna Bolena
Κλίρα Κολονίτς και Karine Deshayes

Pietro Mascagni
«Voi lo sapete, o mamma»
από την όπερα *Cavalleria Rusticana*
Μαριτίνα Ταμπακοπούλου

Gaetano Donizetti
«Il dolce suono...»
Σκηνή της τρέλας από την όπερα
Lucia di Lammermoor
Κλίρα Κολονίτς

Σολίστ:
Karine Deshayes
Κλίρα Κολονίτς
Μαριτίνα Ταμπακοπούλου

Συμφωνική Ορχήστρα και
Χορωδία Δήμου Αθηναίων

Μουσική διεύθυνση:
Sebastiano Rolli

Διδασκαλία χορωδίας:
Σταύρος Μπερής

ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΛΑΣ: ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΡΟΛΟΙ ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ

Κάθε απόπειρα να δοθεί μια συνολική εικόνα των μεγάλων ρόλων της Κάλλας επί σκηνής μοιάζει με άθλο. Σε ηλικία μόλις δεκαπέντε ετών, η νεαρή Κάλλας θα κάνει το ντεμπούτο της στον εξόχως δραματικό ρόλο της Santuzza στην όπερα «Cavalleria Rusticana» (2 Απριλίου 1939, Θέατρο Ολύμπια). Η νεαρή τραγουδίστρια θα στραφεί στη συνέχεια στους ρόλους της λυρικής κολορατούρας, υπό την καθοδήγηση της δασκάλας της, Elvira de Hidalgo, καταξιωμένης εκπροσώπου του μπελ κάντο, και θα διαπρέψει, επενδύοντας τις ακραίες δεξιοτεχνικές απαιτήσεις με τη δραματική διάσταση του χαρακτήρα και αλλάζοντας για πάντα την τέχνη του τραγουδιού. Στο ενεργητικό της έρχονται να προστεθούν οι σπουδαίες ερμηνείες της στον Verdi και τον Puccini. Προκειμένου να αντιληφθούμε το εύρος τόσο του ρεπερτορίου όσο και της φωνής της (τρεις οκτάβες), τρεις εξαιρετικές τραγουδίστριες ενώνουν τις δυνάμεις τους στη σκηνή του Ολύμπια: η λυρική κολορατούρα Klára Koloniits από την Ουγγαρία, που διαθέτει εντυπωσιακή δεξιοτεχνική άνεση στην ψηλή περιοχή, η νεαρή Ελληνίδα υψίφωνος Μαριτίνα Ταμπακοπούλου, που κάνει στο Ολύμπια το ελληνικό της ντεμπούτο, ερμηνεύοντας τον πρωταγωνιστικό ρόλο στον «Πρωτομάστορα» του Μανώλη Καλομοίρη, και η μεσόφωνος Karine Deshayes από τη Γαλλία, η οποία θριάμβευσε στο Φεστιβάλ της Aix-en-Provence 2022 στη Norma, καθώς συνεχίζει να διευρύνει το ρεπερτόριό της ερμηνεύοντας ρόλους που έχουν σφραγίσει θρυλικές φωνές, όπως η Cornélie Falcon, η Isabella Colbran ή η ίδια η Κάλλας.

Όπως είναι αναμενόμενο, σε αυτό μας το αφιέρωμα το ενδιαφέρον μονοπωλούν οι ηρωίδες που έχουν ταυτιστεί με τις ερμηνείες της Κάλλας: Norma (89 φορές), Traviata (63), Tosca (51), Lucia di Lammermoor (36), Aida (33), Medea

(31), La Gioconda (20), Anna Bolena (12). Στα μελλοντικά μας σχέδια είναι το ανέβασμα του κορυφαίου δημιουργήματος του μπελ κάντο, «I puritani» του Bellini, όπερα που η Κάλλας τραγούδησε δεκαέξι φορές στη Βενετία, την Κατάνια, τη Φλωρεντία, τη Ρώμη, το Μεξικό και το Σικάγο. Στο αφιέρωμά μας θα ακουστούν επίσης αποσπάσματα από ρόλους που η Κάλλας τραγούδησε επί σκηνής σπανιότερα, με στόχο να δοθεί όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα για την ασύλληπτη φωνητική της ευελιξία.

ΤΟ ΜΠΕΛ ΚΑΝΤΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΠΕΡΕΣ «NORMA» ΤΟΥ BELLINI, «LUCIA DI LAMMERMOOR» ΚΑΙ «ANNA BOLENA» ΤΟΥ DONIZETTI, «ARMIDA» ΤΟΥ ROSSINI

Οι ανεπανάληπτες ερμηνείες της Κάλλας στις τρεις αυτές όπερες του Bellini και του Donizetti έφεραν μια πραγματική επανάσταση στη φωνητική απόδοση των μεγάλων ρομαντικών ηρωίδων, αποκαθιστώντας τη δραματική διάσταση του μπελ κάντο. Αψηφώντας την παράδοση που ήθελε οι ρόλοι αυτοί να τραγουδιούνται από μελωδικές, ελαφριές φωνές, η προσέγγιση της Κάλλας συνδυάζει, χάρη στη μοναδική ευελιξία του φωνητικού της οργάνου, τη δεξιοτεχνική ελαφρότητα και ταχύτητα με την επίγνωση της δραματικότητας του χαρακτήρα, φροντίζοντας επιμελώς την κάθε λέξη, την εκφορά των μουσικών φράσεων, την ποικιλία των ηχοχρωμάτων, σε μια προσωπική ερμηνεία, πρωτότυπη και ταυτόχρονα απόλυτα πιστή στο πνεύμα του συνθέτη. Θα ακούσουμε επίσης ένα απόσπασμα από την όπερα «Armida» του Rossini: η Κάλλας ερμήνευσε στον Φλωρεντινό Μουσικό Μάιο του 1952 τη μάγισσα, ρόλο που ο συνθέτης έγραψε για την Colbran, δοκιμάζοντας σκληρά τόσο τις τεχνικές όσο και τις εκφραστικές ικανότητες της ερμηνεύτριας.

VERDI: «LA TRAVIATA» ΚΑΙ «AIDA»

Οι ηρωίδες του Verdi βρίσκουν στο πρόσωπο της Κάλλας την ιδανική ερμηνεύτρια. Από τον μακρύ κατάλογο των ρόλων του συνθέτη ξεχωρίζει εκείνος της Violetta από την όπερα «La Traviata», ρόλος ακραίας δεξιοτεχνίας, άφατου λυρισμού και συγκινητικής δραματικότητας, που ζητά από την ερμηνεύτρια τρεις διαφορετικές φωνές για να αποδοθεί στην πληρότητά του. Η Violetta έχει πλέον συνδεθεί για πάντα με το όνομα της Κάλλας, με ερμηνείες χαραγμένες στη μνήμη, από το ντεμπούτο της στη Φλωρεντία το 1951, υπό

τη διεύθυνση του αρχιμουσικού Tullio Serafini, ως το Ντάλας το 1958, περνώντας από την απόλυτη ισορροπία φωνητικής δεινότητας και δραματικής απόδοσης στη Σκάλα του Μιλάνου τον Μάιο του 1955, σε σκηνοθεσία του Luchino Visconti: η Κάλλας κομψότατη, ντυμένη στο στιλ του 1870 που θυμίζει τη θρυλική ηθοποιό Sarah Bernhardt, πεθαίνει όρθια, με τα μάτια καρφωμένα στο κενό. Η «Aida» συμπίπτει με την αρχή της διεθνούς της σταδιοδρομίας, με την Κάλλας να διακρίνεται σε ρόλους δραματικής σοπράνο: κάνει το ντεμπούτο της στην «Aida» στο Τορίνο το 1948, ενώ η τελευταία ερμηνεία της στον ρόλο κορυφώνεται σε πέντε παραστάσεις στην Αρένα της Βερόνας το 1953, και στις δύο περιπτώσεις υπό τη μουσική καθοδήγηση του μέντορά της, Tullio Serafini. Συνολικά, η Κάλλας θα ερμηνεύσει την Aida τριάντα τρεις φορές σε έντεκα διαφορετικά θέατρα.

Η ΟΠΕΡΑ ΣΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ: «LES VÊPRES SICILIENNES» ΤΟΥ VERDI, «ALCESTE» ΤΟΥ GLUCK ΚΑΙ «MÉDÉE» ΤΟΥ CHERUBINI

Ο ρόλος της Héléne στην όπερα «Les Vêpres siciliennes» απαιτεί ένα σημαντικό εύρος φωνής, με μεγάλες δεξιοτεχνικές ευκολίες: η Κάλλας θριαμβεύει στη Φλωρεντία το 1951, υπό τη διεύθυνση του Erich Kleiber και στο Μιλάνο το 1952, υπό την μπαγκέτα του Victor de Sabata. Στο πρόγραμμά μας, η άρια του ρόλου θα παρουσιαστεί στην πρωτότυπη γαλλική εκδοχή της και όχι στα ιταλικά, όπως συνήθιζε να την τραγουδά η Κάλλας (σε μια συμβατική για την εποχή επιλογή, ενάντια στο ρηξικέλευθο πνεύμα της). Το ίδιο ισχύει και για την άρια της Μήδειας, που θα ακουστεί στη γαλλική της εκδοχή.

Το 1957, στην τελευταία της συνεργασία με τον Luchino Visconti στη Σκάλα του Μιλάνου, η Κάλλας ενσαρκώνει για τέσσερις παραστάσεις την τραγική ηρωίδα του Gluck, Ιφιγένεια (εν Ταύροις)- επιλέξαμε να παρουσιάσουμε την άρια στην αναθεωρημένη παρισινή εκδοχή του 1776: η Άλκηστη επικαλείται τις «θεότητες της Στυγός», θυσιάζοντας τον εαυτό της για να σωθεί ο βασιλιάς Άδμητος (Σκάλα του Μιλάνου, 1954, υπό τη μουσική διεύθυνση του Carlo Maria Giulini).

ΒΕΡΙΣΜΟΣ: Η «TOSCA» ΤΟΥ PUCCINI ΚΑΙ Η «CAVALLERIA RUSTICANA» ΤΟΥ MASCAGNI

Ίσως ο ρόλος της Santuzza στην όπερα του Mascagni, άρρηκτα συνδεδεμένος με την ιστορία του Ολύμπια, να μην ήταν η πλέον κατάλληλη επιλογή για τη νεαρή Κάλλας: ωστόσο, παραμένει αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας του Θεάτρου. Η πρώτη παράσταση δόθηκε στις 2 Απριλίου 1939, όταν η Κάλλας ήταν ακόμα μαθήτρια του Εθνικού Ωδείου, ενώ τον Μάιο και τον Ιούνιο του 1944 η Κάλλας θα ερμηνεύσει τον ρόλο για δύο ακόμη παραστάσεις, υπό τη μουσική διεύθυνση του Τότη Καραλίβανου, ως σολίστ της Εθνικής Λυρικής Σκηνής. Τον Αύγουστο του 1953 θα τον ηχογραφήσει για την EMI, με τον Tullio Serafin να διευθύνει τα μουσικά σύνολα της Σκάλας.

Η Tosca φέρει ανεξίτηλα την υπογραφή της Κάλλας, ως ένας από τους σημαντικότερους ρόλους της καριέρας της. Στην όπερα του Puccini η τέχνη ταυτίζεται με τη ζωή και η ντίβα που πεθαίνει από αγάπη επί σκηνής γίνεται καθρέφτης και επιστρέφει στην Κάλλας την ίδια της την αντανάκλαση. Την περίοδο Αυγούστου/Σεπτεμβρίου του 1942, η Κάλλας αναμετράται για πρώτη φορά με τον ρόλο, στη διάρκεια δεκαοκτώ παραστάσεων που πραγματοποιούνται στο υπαίθριο θέατρο της Πλατείας Κλαυθμώνος, σε σκηνοθεσία Ντίνου Γιαννόπουλου. Το 1965 ενσαρκώνει τον ρόλο για τελευταία φορά στο Covent Garden.

LEONORE, ABIGAILLE, KONSTANZE: ΤΡΕΙΣ ΕΚΚΛΕΚΤΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΤΗΣ ΝΤΙΒΑΣ

Στο πρόγραμμά μας περιλαμβάνεται επίσης η Εισαγωγή της όπερας του Beethoven, «Fidelio» η Κάλλας τραγούδησε τον ρόλο της Leonore στα ελληνικά για τις έντεκα από τις δεκατέσσερις παραστάσεις της Εθνικής Λυρικής Σκηνής στο Θέατρο Ηρώδου του Αττικού, υπό τη διεύθυνση του αρχιμουσικού Λεωνίδα Ζώρα. Η ερμηνεία της σηματοδοτεί την πραγματική γέννηση της «Ντίβας», μετά από τη μάλλον λιγότερο λαμπρή εμφάνισή της στον «Πρωτομάστορα» του Καλομοίρη. Η όπερα, ως άλλος Ύμνος στην Ελευθερία, αναζωπυρώνει τα πατριωτικά αισθήματα στην κατεχόμενη Ελλάδα, αισθήματα που οι Γερμανοί φαίνεται να αγνοούν καθώς το συνεπαρμένο κοινό τραγουδά μαζί με τους αιχμαλώτους του Don Pizarro. Αυτή η επιτυχία θεωρείται ότι έδωσε νέα ώθηση στο όνειρο της Κάλλας για μια διεθνή καριέρα.

Ο πατριωτισμός διαπνέει και το μεγάλο χορωδιακό των σκλάβων από τον «Nabucco», μια όπερα του Verdi που μετρά μόλις τρεις παραστάσεις με την Κάλλας στον ρόλο της Abigaille (Νάπολη, 1949). Ο ιδιαίτερα δραματικός αυτός ρόλος προοριζόταν για την Giuseppina Strepponi, τη μετέπειτα σύζυγο του συνθέτη. Η ηχογράφιση εκείνων των παραστάσεων, παρά τη μέτρια ποιότητά της, καταγράφει μια συγκλονιστική ερμηνεία.

Τέλος, η Konstanze στην «Απαγωγή από το Σεράι» αποτελεί τον μοναδικό ρόλο του Mozart που η Κάλλας ερμήνευσε επί σκηνής, στην ιταλική γλώσσα: αν και ο Mozart δεν συγκαταλέγεται στους αγαπημένους συνθέτες της, η τεράστια επιτυχία της πρεμιέρας του έργου στο Μιλάνο (Σκάλα, 1952), με τα εντυπωσιακά σκηνικά του Leonor Fini, αποδεικνύει ότι αν δεν είχε αφιερωθεί στην αναγέννηση του ιταλικού μπελ κάντο, θα είχε σίγουρα διακριθεί ως μια εξαιρετική ερμηνεύτρια του Mozart!

Μετάφραση: Μάιρα Μηλολιδάκη

SEBASTIANO ROLLI

Μουσική διεύθυνση

Σπούδασε μουσική δωματίου και σύνθεση στα Κονσερβατόρια της Πάρμα και του Μιλάνου, καθώς επίσης διεύθυνση όπερας με τον Marcello Conati. Ξεκίνησε την καριέρα του ως αρχιμουσικός σε πολύ νεαρή ηλικία και θεωρείται ένας από τους πιο προικισμένους μουσικούς της γενιάς του. Συνεργάζεται τακτικά με το φημισμένο Φεστιβάλ Verdi της Πάρμα και σημαντικά θέατρα: θέατρο Donizetti στο Μπέργκαμο, Massimo Bellini στην Κατάνια, Lirico στο Κάλιαρι, Όπερα της Τενερίφης, Φλωρεντινός Μουσικός Μάιος, La Fenice στη Βενετία, Όπερα του Τελ Αβίβ. Στα πρόσφατα σχέδια του περιλαμβάνονται οι όπερες *Il Giovedì Grasso* (Αγκόνα), *I Lombardi alla prima crociata* (Βενετία), *Macbeth* (Ντιζόν), καθώς επίσης η όπερα *Il Trovatore* και το Γκαλά Verdi για το Φεστιβάλ Verdi της Πάρμα. Ανάμεσα στις πολλές δημοσιεύσεις του, ξεχωρίζουν δύο κριτικά δοκίμια για τον Verdi. Δίνει συχνά διαλέξεις ως προσκεκλημένος μουσικών ιδρυμάτων και ωδείων, εστιάζοντας στην σεβάθως ανάλυση του Verdi ή της χορωδιακής μουσικής. Έχει διδάξει ερμηνεία της μουσικής και εκφορά του λόγου για τραγουδιστές στα εκπαιδευτικά προγράμματα «Μύθος» του Ιδρύματος Arturo Toscanini και σε προγράμματα της Σκάλας του Μιλάνου. Στα μελλοντικά του σχέδια περιλαμβάνονται οι όπερες: *L'elisir d'amore* (Μαγδεμβούργο), *I due Foscari* (Βενετία), *Rigoletto* (Τρεβίζο και Ροβίκο), *Il barbiere di Siviglia* (Νάντη).

ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΠΕΡΗΣ

Διδασκαλία χορωδίας

Ο Σταύρος Μπερής γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε κλασική κιθάρα, κλασικό τραγούδι και ανώτερα θεωρητικά. Με υποτροφία του Guildhall School of Music and Drama του Λονδίνου, ειδικεύτηκε στο μεταπτυχιακό τμήμα Παλαιάς Μουσικής. Έχει εμφανιστεί στο Λονδίνο με πολλά σύνολα Παλαιάς Μουσικής και έχει συνεργαστεί με τον David Roblou σε μπαρόκ όπερες των M. Locke, J. Blow, C. Monteverdi. Τα τελευταία 29 χρόνια έχει έντονη καλλιτεχνική δραστηριότητα ως μαέστρος χορωδιών. Από τον Σεπτέμβριο του 1993 αναλαμβάνει την Καλλιτεχνική Διεύθυνση της Χορωδίας Εμπορικής Τράπεζας, πραγματοποιώντας 500 και πλέον συναυλίες στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Από τον Σεπτέμβριο του 1994 έως και τον Ιούνιο του 2007 διηύθυνε τη χορωδία του Αμερικάνικου Κολλεγίου Ελλάδος (Deree College). Από τον Νοέμβριο του 1997 του ανατίθεται η διεύθυνση της Μικτής Χορωδίας του Δήμου Παπάγου - Χολαργού, ενώ παράλληλα έχει και την Καλλιτεχνική Διεύθυνση του Χορωδιακού Φεστιβάλ Δήμου Παπάγου. Τέλος από το 1999 διευθύνει τη Χορωδία του Δήμου Αθηναίων, όπου έχει διδάξει τα σημαντικότερα έργα του χορωδιακού ρεπερτορίου των Vivaldi, Handel, Bach, Mozart, Beethoven, Rossini, Brahms, Wagner, Mahler, Verdi, Fauré, Cherubini, Bruckner, Karpér, Σαμάρα, Orff, Rutter, Ξανάκη, Θεοδωράκη, Χατζιδάκι, Μαρκόπουλου, Ξαρχάκου κ.ά.

KARINE DESHAYES

Μέτζο-σοπράνο

Θεωρείται μία από τις σπουδαιότερες τραγουδίστριες της γενιάς της. Έχει αποσπάσει τρεις φορές το βραβείο Les Victoires de la Musique στην κατηγορία του «Τραγουδιστή της Χρονιάς». Η Karine Deshayes ξεκίνησε την καριέρα στην Όπερα της Λυών για να συνεχίσει στα μεγαλύτερα θέατρα. Στη Όπερα του Παρισιού έχει ερμηνεύσει ρόλους σε όπερες του Mozart (Cherubino, Dorabella, Donna Elvira) και του Rossini (Angelina, Rosina, Elena), καθώς επίσης τον ρόλο της Poppea (*L'incoronazione di Poppea*), του Romeo (*I Capuleti e i Montecchi*), της Charlotte (*Werther*), της Carmen και του Urbain (*Les Huguenots*). Έχει τραγουδήσει τους ομώνυμους ρόλους στην *Armida* του Rossini (Όπερα του Μονπελιέ), στη *Semiramide* (Όπερα του Σαιντ-Ετιέν), την *Alceste* του Gluck (Όπερα της Λυών), την Elvira (*I puritani*, στην εκδοχή της Malibran) στην Όπερα του Μονπελιέ, τη Marguerite (*La Damnation de Faust*) στην Όπερα της Νίκαιας κ.ά. Οι διευθυντές της εμφανίσουν περιλαμβάνουν ρόλους, όπως Marie de l'Incarnation (*Dialogues des Carmélites*), Cendrillon του Massenet και *La cenerentola* του Rossini, Adalgisa (*Norma*), Donna Elvira (*Don Giovanni*), Charlotte (*Werther*), Elena (*La Donna del Lago*), Siébel (*Faust*), Isolier (*Le Comte Ory*), Nicklausse / La Muse (*Les Contes d'Hoffmann*), Stéphano (*Roméo et Juliette*), Giovanna Seymour (*Anna Bolena*), Valentine (*Les Huguenots*) κ.ά., στα μεγαλύτερα λυρικά θέατρα και φεστιβάλ του κόσμου: Φεστιβάλ του Σάλτσμπουργκ (υπό τον Riccardo Muti), Théâtre de la Monnaie, Liceu, Teatro Real της Μαδρίτης, Théâtre des Champs-Élysées, Όπερα της Μασσαλίας, του Σαν Φρανσίσκο, Μητροπολιτική Όπερα της Νέας Υόρκης (υπό τον James Levine), Tchaikovsky Concert Hall (Μόσχα), Τουλούζη, Σαν Φρανσίσκο, Μασσαλία, Ζυρίχη, Πέζαρο, Aix-en-Provence κ.ά. Τα μελλοντικά της σχέδια περιλαμβάνουν την Elisabetta (*Elisabetta Regina d'Inghilterra*), ρόλο που ερμήνευσε με τεράστια επιτυχία στο Πέζαρο, την Valentine (*Les Huguenots*) στη Μασσαλία, την Contessa Almaviva (*Le nozze di Figaro*) στην Τουλούζη, τη Μήδεια (*Thésée* του Lully) στο Théâtre des Champs-Élysées, στο Bozar των Βρυξελλών και τη Βιέννη, καθώς επίσης την Adalgisa (*Norma*) στο Αμβούργο.

KLÁRA KOLONITS

Σοπράνο

Γεννήθηκε στη Βουδαπέστη και σπούδασε στην Ακαδημία Franz Liszt. Στη συνέχεια έγινε μέλος του Ensemble του Θεάτρου Csokonai στην πόλη Debrecen της Ουγγαρίας, όπου έκανε το ντεμπούτο της σε πρωταγωνιστικούς ρόλους: Contessa Almaviva (*Le nozze di Figaro*), Olympia, Antonia και Giulietta (*Les contes d' Hoffmann*), Fiordiligi (*Così fan tutte*) και Βασίλισσα της Νύχτας (*Die Zauberflöte*). Μετά τη διάκρισή της σε πολλούς διαγωνισμούς συνεργάστηκε με την Κρατική Όπερα της Βουδαπέστης ως Donna Anna (Don Giovanni), Konstanze (*Die Entführung aus dem Serail*), Lucia (*Lucia di Lammermoor*), Norma, Violetta (*La Traviata*), Gilda (*Rigoletto*), Luisa Miller, Odabella (*Attila*), Marguerite de Valois (*Les Huguenots*) κ.ά., κατακτώντας το ρεπερτόριο της δραματικής κολορατούρα. Ερμήνευσε επίσης τους ρόλους της Beatrice di Tenda και της Lucrezia Borgia στην Κοπεγχάγη, καθώς και τη Βασίλισσα της Νύχτας σε Άμστερνταμ, Βαϊμάρη, Λιντς και Φινλανδία. Τα τελευταία χρόνια, στη Βουδαπέστη, τραγουδά τη Lucia di Lammermoor στην αρχική της τονικότητα και είναι μια από τις ελάχιστες τραγουδίστριες που το έχουν τολμήσει. Έχει επίσης ερμηνεύσει την Elvira (*I puritani*) σε μουσική διεύθυνση Riccardo Frizza. Τη σεζόν 2018/19 επανέλαβε τον ρόλο της Marguerite de Valois και απέσπασε διθυραμβικές κριτικές ως Lucia, σε διπλή διανομή με την Edita Gruberová. Το 2019 έκανε το ντεμπούτο της στη Γαλλία ως Norma (Καπιτώλιο της Τουλούζης). Την ίδια περίοδο ερμήνευσε τη Violetta στη Νοβάρια (Teatro Coccia). Μετά την πανδημία, τραγούδησε για πρώτη φορά την Amelia (*Simon Boccanegra*) στην Όπερα της Ρουέν, ενώ πρόσφατα τραγούδησε τη Maria Stuarda στο Szegeed της

Ουγγαρίας.

ΜΑΡΙΤΙΝΑ ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Σοπράνο

Είναι απόφοιτος του προγράμματος όπερας του Julliard. Έκανε το ντεμπούτο της τη σεζόν 2018/2019 με τον ρόλο της Donna Elvira (*Don Giovanni*, Julliard Opera), Ακολούθησαν οι ρόλοι της Elisabetta (Donizetti, *Maria Stuarda*) και της Elisabeth de Valois (Verdi, *Don Carlos*). Το 2014 αποφοίτησε με άριστα από το Εθνικό Ωδείο και στη συνέχεια τελειοποίησε τις σπουδές της στην Κρατική Όπερα της Βιέννης. Κατά την περίοδο 2016/2018 σπούδασε στη Μόντενα υπό την καθοδήγηση της Raina Kabaivanska. Η Μαριτίνα Ταμπακούλου έχει διακριθεί σε πολλούς διεθνείς διαγωνισμούς: το 2020 στον Διαγωνισμό "Spazio Musica" (Α΄ Βραβείο και Βραβείο κοινού), το 2019 στον Διαγωνισμό "R. Zandonai" (Α΄ Βραβείο), το 2018 στον Διαγωνισμό "Ottavio Ziino" στη Ρώμη (φιναλίστ). Το 2019 έφτασε στον τελικό του Διαγωνισμού "Voci Verdiane" στο Μπουσέτο. Το Teatro Regio της Πάρμα την κάλεσε να συμμετάσχει σε σειρά συναυλιών αφιερωμένων στον Verdi. Οι πιο πρόσφατες συνεργασίες της περιλαμβάνουν τη συμμετοχή της στην όπερα του Prokofiev *Le Joueur* (Festival della Valle d'Itria), το ντεμπούτο της στο Teatro Regio του Τορίνο ως Mimì στην όπερα *La bohème* και το ντεμπούτο της στον ρόλο της Héléne στο Παλέρμο (*Les Vêpres siciliennes*, Teatro Massimo).

ΕΡΓΑ ΤΩΝ

L. VAN BEETHOVEN, Δ. ΜΗΝΑΚΑΚΗ, P. I. TCHAIKOVSKY

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

Ludwig van Beethoven

Τριπλό κοντσέρτο για βιολί, βιολοντσέλο,
πιάνο και ορχήστρα σε ντο μείζονα, έργο 56

I. Allegro

II. Largo

III. Finale: Rondo alla Polacca

Δημήτρης Μηνακάκης

Εμμέλεια (για συμφωνική ορχήστρα)
(Α΄ παγκόσμια εκτέλεση)

Pyotr Ilyich Tchaikovsky

Ρωμαίος και Ιουλιέτα,
Εισαγωγή - Φαντασία

Σολίστ:

Σίμος Παπάνας, βιολί
Αλέξης Καραϊσκάκης-Νάσος,
βιολοντσέλο
Βικτωρία-Φιοράλμπα Κιαζίμη
πιάνο

Συμφωνική Ορχήστρα Δήμου
Αθηναίων

Μουσική διεύθυνση:
Μιχάλης Οικονόμου

ΣΥΝΤΟΜΟ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αν και ομολογουμένως συνιστά ένα από τα πιο αγαπητά έργα κοινού και μουσικών, η ιδιαίτερη σύλληψη του Τριπλού κοντσέρτου για βιολί, βιολοντσέλο και πιάνο του Beethoven έχει αποτελέσει αντικείμενο καυστικής κριτικής· το Κοντσέρτο γράφτηκε στη διάρκεια του 1804, σε μια ιδιαίτερα παραγωγική φάση του συνθέτη, και παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στη Βιέννη τον Μάιο του 1808. Η ισότιμη συνύπαρξη των τριών σολιστικών οργάνων, καινοφανής για την εποχή της, παραπέμπει στη δομή του τρίο με πιάνο, για την οποία ο Beethoven έχει συνθέσει μερικά από τα αριστουργήματά του. Πράγματι, η αντιμετώπιση των σχέσεων που συνδέουν τα τρία όργανα προσομοιάζει με τον χειρισμό του τρίο, με το βιολοντσέλο να αναλαμβάνει κυρίαρχο ρόλο και το μέρος του πιάνου να αρκείται σε μια περισσότερο συνοδευτική γραφή, γεγονός που εν μέρει εξηγείται από τις δεξιοτεχνικές ικανότητες των μουσικών στους οποίους ο συνθέτης απευθύνθηκε για την εκτέλεση του έργου του.

Το πρώτο μέρος είναι γραμμένο σε κλασική μορφή σονάτας κοντσέρτου: οι δραματικές εξάρσεις του Beethoven εμφανίζονται ηπιότερες από όσο συνήθως. Τα βαθύφωνα έγχορδα της ορχήστρας αναλαμβάνουν να εκθέσουν το πρώτο θέμα, υποχωρώντας μπροστά στην εκφραστική δεύτερη έκθεση από τους τρεις σολίστες. Μετά την επεξεργασία, η θριαμβική επανέκθεση καταλήγει χωρίς καντέντσα, καθώς οι σολίστες έχουν ήδη επαρκώς εκφράσει τη δυναμική τους. Το δεύτερο μέρος, σε λα ύφεση μείζονα, εισάγεται έμπλοο λυρισμού από το τσέλο, παρασύροντας το βιολί σε παράλληλη μελωδική κίνηση και το πιάνο σε ένα ενεργητικό συνοδευτικό σχήμα. Το φινάλε είναι ένα ζωηρό ροντό που βασίζεται στον ρυθμό της πολωνέζας. Η δεξιοτεχνική και χορευτική του φύση αναδεικνύει και τους τρεις σολίστες, σε μια ενθουσιώδη και λαμπερή κορύφωση.

Η λέξη εμμέλεια είναι αρχαιοελληνική λέξη (εν + μέλος) και σημαίνει αρμονία, ευρυθμία και μεταφορικά ευπρέπεια, κοσμιότητα. Στο τρίπτυχο έργο μου, ο τίτλος «Εμμέλεια» ενώνει τις τρεις επιμέρους ενότητες (Λυκόφως – Λυκαυγές – Πασσακάλια), που τις χαρακτηρίζει μια διακριτική χορευτική κίνηση σαν εσωτερικός παλμός.

Η εμμέλεια ήταν ο ένας από τους δύο Αρκαδικούς χορούς (εμμέλεια και κίδαρης), οι οποίοι κατά τον Αριστόξενο ήταν οι σπουδαιότεροι και οι μεγαλοπρεπέστεροι, καθώς επίσης χορός της αρχαίας τραγωδίας, που ήταν σεμνός και εκφραστικός.

Η σύνθεση και των τριών επιμέρους ενοτήτων έγινε κατά τη διάρκεια της μαθητείας μου κοντά στον αείμνηστο δάσκαλό μου Γιάννη Ανδρέου Παπαϊωάννου, την περίοδο 1984-1986. Το «Λυκόφως» και το «Λυκαυγές» γράφτηκαν αρχικά για πιάνο.

Το «Λυκόφως» αποτελεί μια σπουδή πάνω στην αρχέγονη φόρμα (Urform) και τη διτονικότητα. Το «Λυκαυγές» ήταν μια σπουδή στη δωδεκάφθογγη τεχνική σύνθεσης και στο ριτσερκάρ, μια φόρμα της ύστερης Αναγέννησης και του πρώιμου μπαρόκ.

Η «Πασσακάλια» είναι μια σπουδή στην ατονικότητα σε μια φόρμα της εποχής μπαρόκ, την οποία αξιοποίησαν και σημαντικοί συνθέτες του εικοστού αιώνα. Οι παραλλαγές που συντελούνται κατά τη διάρκεια της επανάληψης του θέματος, αλλά και της διακριτικής του παραλλαγής, δίνουν την ευκαιρία στον ακροατή να διατηρεί άσβεστη τη γραμμή του έργου παρά τις πολυποίκιλες μεταπλάσεις του. Το θέμα του έργου είναι του αείμνηστου μουσουργού Γιάννη Ανδρέου Παπαϊωάννου. Γράφτηκε αρχικά για οκτέτο (φλάουτο, κλαρινέτο φαγκότο, βιολί, βιόλα, τσέλο και δύο κρουστούς). Η πρώτη εκτεταμένη επεξεργασία του συνολικού έργου με τον γενικό τίτλο «Εμμέλεια για ορχήστρα δωματίου» έγινε το 2009 και ερμηνεύτηκε στις 25 Φεβρουαρίου 2011 στο Θέατρο του Κολλεγίου, υπό τη διεύθυνση του συνθέτη. Η τελική επεξεργασία του έργου για συμφωνική ορχήστρα έγινε το 2021 και ερμηνεύεται τώρα σε Α΄ παγκόσμια εκτέλεση.

Έργο εμπνευσμένο από το ομώνυμο αριστούργημα του Σαίξπηρ, η **Εισαγωγή - Φαντασία «Ρωμαίος και Ιουλιέτα»** αποτελεί το πρώτο συμφωνικό αριστούργημα του Tchaikovsky, ο οποίος το έγραψε μέσα σε λιγότερο από δύο μήνες (Οκτώβριος - Νοέμβριος 1869). Το έργο παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στις 16 Μαρτίου 1870 στη Μόσχα, αλλά αργότερα ο Tchaikovsky προέβη σε σημαίνουσες αναθεωρήσεις, καταλήγοντας το 1880 στην εκδοχή που παρουσιάζεται μέχρι σήμερα. Η μουσική πλοκή μάς μεταφέρει στον πυρήνα των συγκρουσιακών σχέσεων που βιώνουν τα πρόσωπα της σαιξπηρικής τραγωδίας: ο παθιασμένος έρωτας του Ρωμαίου και της Ιουλιέτας και το μίσος ανάμεσα στις οικογένειές τους κατευθύνουν τη ροή της μουσικής μέσα από τα μονοπάτια μιας μεγαλειώδους, ρομαντικής θέασης του κόσμου, άλλοτε δραματικής και άλλοτε εκστατικής, σε κάθε περίπτωση, βαθιά ανθρώπινης. Η μελωδία που παραπέμπει στον έρωτα των δύο νέων είναι μία από τις πλέον αναγνωρίσιμες του συνθέτη, ενώ η coda του έργου ηχεί ως ένα ρέκβιεμ για την τραγική κατάληξη των δύο νέων.

Δημήτρης Μηνακάκης

ΜΙΧΑΛΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Μουσική διεύθυνση

Σπούδασε μουσικολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, καθώς επίσης βιολί, ανώτερα θεωρητικά και σύνθεση στο Εθνικό Ωδείο. Λαμβάνοντας πέντε υποτροφίες συνέχισε τις μουσικές του σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης, αποκτώντας Master στη διεύθυνση ορχήστρας και Διδακτορικό στη σύνθεση. Δάσκαλοι του υπήρξαν μερικές από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της διεθνούς μουσικής σκηνής, οι Lukas Foss, Θεόδωρος Αντωνίου, Jorma Panula, Gianluigi Gelmetti και David Hoose. Έχει τιμηθεί με έντεκα βραβεία σε πανελλήνιους και διεθνείς διαγωνισμούς, μεταξύ των οποίων τα βραβεία των διεθνών διαγωνισμών «Δημήτρης Μητρόπουλος» και “ALEA III”. Είναι μόνιμος αρχιμουσικός της Συμφωνικής Ορχήστρας Δήμου Αθηναίων, καθώς επίσης διευθυντής του μουσικού τμήματος και τακτικό μέλος της Συγκλήτου του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Από το 2020 έχει αναλάβει ως καθηγητής στη σχολή διεύθυνσης ορχήστρας του ιστορικού Ωδείου Αθηνών.

Παράλληλα, ο Μιχάλης Οικονόμου έχει δημιουργήσει και διδάσκει το μοναδικό πανελλήνιο masterclass διεύθυνσης ορχήστρας της χώρας μας, καθώς επίσης τρία διεθνή ετήσια masterclass διεύθυνσης ορχήστρας (Ουγγαρία-Μάλτα-Αθήνα), επιλέγοντας ως μαθητές τους κορυφαίους νέους μαέστρους ανά τον κόσμο, έχοντας έτσι εδραιώσει τη φήμη του ως σπουδαίος δάσκαλος διεύθυνσης ορχήστρας σε διεθνές επίπεδο. Το 2011 κατόπιν ψηφοφορίας εκατό μουσικών διαφορετικών εθνικοτήτων, εξελέγη καλλιτεχνικός διευθυντής της Φιλαρμονικής Ορχήστρας του Κατάρ, ενώ για πολλά χρόνια διηύθυνε το γκαλά των νικητών του κορυφαίου διαγωνισμού τραγουδιού Operalia του Plácido Domingo. Παράλληλα με τη λαμπρή θητεία του στο Κατάρ, ο κύριος Οικονόμου ήταν επί σειρά ετών ο πρώτος μαέστρος της Φιλαρμονικής Ορχήστρας της Μάλτας. Είναι τακτικός προσκεκλημένος μαέστρος όλων των Ελληνικών ορχηστρών και τουλάχιστον είκοσι διαφορετικών συμφωνικών ορχηστρών του εξωτερικού. Εκπροσωπείται από το κορυφαίο καλλιτεχνικό γραφείο IMG Artists και πραγματοποιεί περισσότερες από σαράντα συναυλίες ανά τον κόσμο ετησίως.

ΣΙΜΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣ

Βιολί

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1979. Σπούδασε βιολί, μπάροκ βιολί, σύνθεση και μαθηματικά. Ξεκίνησε τις σπουδές του στο Νέο Ωδείο Θεσσαλονίκης και τις ολοκλήρωσε στο Oberlin College και το Yale University στις Η.Π.Α. Καθηγητές του υπήρξαν ο Πέταρ Αρναούτοβ, ο Τάρας Γκαμπόρα, ο Έρικ Φρίντμαν (βιολί), η Μέριλιν Μακ Ντόναλντ (μπαρόκ βιολί) και ο Χρήστος Σαμαράς (σύνθεση). Έχει συμπράξει σαν σολίστ με πολλές ορχήστρες, όπως η Staatskapelle Dresden, ορχήστρα του θεάτρου Μπολσόι, οι ορχήστρες δωματίου της Ζυρίχης και της Βασιλείας, η Καμεράτα της Γενεύης, η Συμφωνική της Πράγας, οι Κρατικές Ορχήστρες Αθηνών και Θεσσαλονίκης, η Καμεράτα της Αθήνας, η Εθνική Συμφωνική Ορχήστρα της ΕΡΤ, η Φιλαρμονική της Σόφιας, η Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου, η Συμφωνική του Μονάχου, η Φιλαρμονική ορχήστρα της Νοτιοδυτικής Γερμανίας, οι L'Arte del Mondo (Γερμανία), οι American Bach Soloists και η Philharmonia Moments Musicaux (Ταϊβάν). Έχει ηχογραφήσει για τις εταιρίες Deutsche Grammophon, BIS και Centaur. Έχει εμφανιστεί στα φεστιβάλ του Verbier, του Schleswig-Holstein, στα Sommets Musicaux Gstaad, στο διεθνές φεστιβάλ βιολιού της Αγ. Πετρούπολης, στα Bristol Proms, στο φεστιβάλ Αθηνών και στο φεστιβάλ μουσικής του Τόκιο. Έχει παίξει σε κάποιες από τις σημαντικότερες αίθουσες συναυλιών του κόσμου, όπως το Carnegie Hall, το Palau de la Música (Βαρκελώνη), η Μεγάλη Αίθουσα της Φιλαρμονικής της Αγ. Πετρούπολης κ.ά. Οι συνθέσεις του έχουν παρουσιαστεί και ηχογραφηθεί σε Η.Π.Α., Ρωσία, Καναδά, Περού, Ιράν, Ιαπωνία, Ταϊβάν και στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, σε αίθουσες όπως η Musikverein της Βιέννης, η Tonhalle της Ζυρίχης και το National Concert Hall της Ταϊπέι κ.α. Από το έτος 2003 είναι μόνιμος εξάρχων της Κρατικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης.

ΑΛΕΞΗΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ-ΝΑΣΤΟΣ

Βιολοντσέλο

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Δραστηριοποιείται τόσο στο σολιστικό ρεπερτόριο όσο και σε εκείνο της μουσικής δωματίου, πραγματοποιώντας εμφανίσεις σε σημαντικούς χώρους συναυλιών της Ελλάδας και του εξωτερικού, όπως Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, Εναλλακτική σκηνή της Ε.Λ.Σ, Φεστιβάλ Αθηνών, Διεθνείς Μουσικές Ημέρες Καλαμάτας, Στέγη Ιδρύματος Ωνάση, «Φάρος» του Κ.Π.Ι.Σ.Ν, Pavillon de Musique de la Comtesse du Barry, Kuwait Cultural Center, Davie Hall Florida, Tonhalle της Ζυρίχης, Παλάτι του Δούκα στη Λιθουανία κ.ά. Έχει βραβευθεί ως ο «καλύτερος πρωτοεμφανιζόμενος καλλιτέχνης της χρονιάς 2011» από την Ένωση Κριτικών Μουσικής και Θεάτρου. Από το 2018 διατελεί καλλιτεχνικός διευθυντής του διεθνούς μουσικού φεστιβάλ Σάμου του ιδρύματος Schwarz, που βραβεύθηκε ως το «καλύτερο περιφερειακό φεστιβάλ της Ελλάδας» την ίδια χρονιά. Είναι ιδρυτικό μέλος του τρίο El Greco. Παίζει με την ίδια άνεση και ενθουσιασμό τόσο μπαρόκ και κλασικό βιολοντσέλο όσο και μοντέρνο, με το ρεπερτόριό του να εκτείνεται από το πρώιμο μπαρόκ μέχρι και τη σύγχρονη μουσική δημιουργία. Σπούδασε στο Conservatoire à rayonnement régional de Boulogne-Billancourt στο Παρίσι, αποφοιτώντας με άριστα και δύο πρώτα βραβεία και στην Hochschule der Künste της Ζυρίχης, αποσπώντας πτυχία BA και MA. Καθηγητές του ήταν οι Xavier Gagnepain, Raphaël Chrézien, Roel Dieltiens στο βιολοντσέλο και η Hortense Cartier-Bresson και ο Stephan Goerner στη μουσική δωματίου.

ΒΙΚΤΩΡΙΑ-ΦΙΟΡΑΛΜΠΑ ΚΙΑΖΙΜΗ

Πιάνο

Η Βικτωρία-Φιοράλμπα Κιαζίμη άρχισε μαθήματα πιάνου σε ηλικία 5 ετών. Συνέχισε τις μουσικές της σπουδές στο Ωδείο Αθηνών με καθηγήτρια τη Ντόρα Μπακοπούλου, απ' όπου αποφοίτησε παίρνοντας Δίπλωμα με Άριστα παμψηφεί και Α' βραβείο. Έχει λάβει μέρος σε πανελλήνιους διαγωνισμούς, αποσπώντας πρώτα βραβεία και διακρίσεις. Έχει συμπράξει ως σολίστ με την Ορχήστρα της Φιλαρμονικής Εταιρίας Κερκύρας, με την Κρατική Ορχήστρα Αθηνών και τη Συμφωνική Ορχήστρα του Δήμου Αθηναίων. Έχει δώσει συναυλίες και ρεσιτάλ στην Ελλάδα (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Βόλο, Νάξο, Τήνο, Αίγινα, Κέρκυρα, Κρήτη κ.ά) και το εξωτερικό (Γαλλία, Αζερμπαϊτζάν, Βουλγαρία, Ιαπωνία, Κίνα). Έχει παίξει για το Τρίτο Πρόγραμμα της Ελληνικής Ραδιοφωνίας. Το αποκορύφωμα της έως τώρα καριέρας της ήταν τα δύο σόλο ρεσιτάλ στις πόλεις Toyama και Okagata της Ιαπωνίας, στα πλαίσια διεθνούς μουσικού φεστιβάλ για φιλανθρωπικό σκοπό και μία σειρά συναυλιών στην Κίνα με το πιανιστικό ντουέτο «Piano Duo Specchio». Το 2018 πρωταγωνίστησε στην παράσταση «Κλάρα Σούμαν: τα χαρισματικά πρόσωπα μιας υπερμαριονέτας» στο θέατρο της Οδού Κυκλάδων-Λευτέρης Βογιατζής. Διδάσκει πιάνο στο Ωδείο Αθηνών.

ΠΑΣΧΑΛΙΝΗ ΣΥΝΑΥΛΙΑ: ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗ ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΛΑΣ

Το Θέατρο Ολύμπια γιορτάζει τις σπάνιες
ερμηνείες της Μαρίας Κάλλας σε έργα
λατρευτικής μουσικής τη δεκαετία του '40

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

Alessandro Stradella
San Giovanni Battista
Sinfonia
Sorde dive, ch'ai mortali
Μυρσίνη Μαργαρίτη

Giovanni Battista Pergolesi
Stabat Mater
Stabat Mater
Quando Corpus morietur
Μυρσίνη Μαργαρίτη
Άρτεμις Μπόγγρη

Wolfgang Amadeus Mozart
Μεγάλη Λειτουργία
σε ντο ελάσσονα, K. 427

Credo in unum deum... Et incarnatus est
Μυρσίνη Μαργαρίτη – Χορωδία

Benedictus
Μυρσίνη Μαργαρίτη
Άρτεμις Μπόγγρη
Βασίλης Καβάγιας
Γιώργος Παπαδημητρίου
Χορωδία

Gioachino Rossini
Stabat Mater

Χρύσα Μαλιαμάνη
Άρτεμις Μπόγγρη
Βασίλης Καβάγιας
Γιώργος Παπαδημητρίου
Χορωδία

Σολίστ:
Μυρσίνη Μαργαρίτη, σοπράνο
Χρύσα Μαλιαμάνη, σοπράνο
Άρτεμις Μπόγγρη, μέτζο-σοπράνο
Βασίλης Καβάγιας, tenόρος
Γιώργος Παπαδημητρίου,
μπασσοβαρύτονος

Συμφωνική Ορχήστρα και
Χορωδία Δήμου Αθηναίων

Μουσική διεύθυνση:
Nikolas Nägele

Διδασκαλία Χορωδίας:
Σταύρος Μπερής

Η ΚΑΛΛΑΣ ΚΑΙ Η ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Ίσως προξενεί εντύπωση η αναφορά στη σχέση της Κάλλας με τη λατρευτική μουσική: για την ερμηνεύτρια με το μνημειώδες φωνητικό και δραματικό ανάστημα, που έφερε την επανάσταση στον κόσμο της όπερας, η λατρευτική μουσική βρίσκεται στο αντίποδα της τέχνης της και είναι γεγονός ότι δεν έπαιξε ποτέ κεντρικό ρόλο στην καριέρα της. Η σχέση τους περιορίζεται στα χρόνια της μαθητείας της στην τάξη τραγουδιού της Elvira de Hidalgo, τότε που η νεαρή Μαρία δοκιμαζόταν σε έργα, όπως τα «Matthäus-Passion» («Κατά Ματθαίον Πάθη») του J.S. Bach, ο «Messiah» («Μεσσίας») του G.F. Handel και το «Requiem» («Ρέκβιεμ») του W.A. Mozart. Στο πρόγραμμα των προαγωγικών εξετάσεων του Ωδείου Αθηνών, στις 29 Μαΐου 1942 και στις 27 Μαΐου 1943, εκτός από επιλογές του οπερατικού ρεπερτορίου, η Κάλλας ερμηνεύει την άρια «Et incarnatus est» από τη «**Μεγάλη Λειτουργία σε ντο ελάσσονα**» του Mozart. Η Κάλλας θα επαναλάβει την άρια στο Θέατρο Ολύμπια στις 26 Σεπτεμβρίου 1943, σε μια φιλανθρωπική εκδήλωση υπέρ των αποκλεισμένων στην Αίγυπτο Ελλήνων φοιτητών, στην οποία συμμετείχαν μεταξύ άλλων, η Ελένη Παπαδάκη, ο Αιμίλιος Βεάκης και ο Άγγελος Σικελιανός. Είναι γνωστές οι σχέσεις της οικογένειας της Κάλλας με τους Ιταλούς την περίοδο της Κατοχής. Η νεαρή τραγουδίστρια προσκαλείται συχνά σε συναυλίες που οργανώνουν οι ιταλικές αρχές, στις οποίες η λατρευτική μουσική έχει εξέχουσα θέση. Στις 9 Ιανουαρίου 1943, το Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο Αθηνών (Casa d'Italia), επί της οδού Πατησίων 47, διοργανώνει συναυλία για τα 150 χρόνια από τη γέννηση του Rossini. Η Μαρία Κάλλας τότε, εκτός από τις άριες από τις όπερες «Semiramide» («Σεμίραμις») και «La cenerentola» («Σταχτοπούτα»), ερμηνεύει δύο αποσπάσματα από το «Stabat Mater» του Gioachino Rossini (1831-1841), το ντουέτο «Quis est homo», με τη μεσόφωνο

Μίτσα Κουραχάνη και το κουαρτέτο «Sancta Mater», με την Μίτσα Κουραχάνη, τον τενόρο Μιχάλη Καραντζή και τον βαθύφωνο Γεώργιο Μουλά. Μερικές εβδομάδες αργότερα, στις 22 Απριλίου 1943, το Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο, επί της οδού Ζαλοκώστα 3, παρουσιάζει για τον εορτασμό του Πάσχα το «**Stabat Mater**» του G.B. Pergolesi (1736), με τη συνοδεία μικρής ορχήστρας εγχόρδων υπό τη διεύθυνση του Γεώργιου Λυκούδη, και ερμηνεύτριες τη Μαρία Κάλλας και τη μεσόφωνο Άρνατ Μαντικιάν. Το 1943 είναι επομένως η μόνη χρονιά που η Κάλλας ερμηνεύει θρησκευτικά έργα κατά την περίοδο των μουσικών της σπουδών.

Στις απαρχές της καριέρας της στην Ιταλία, θα της δοθεί η ευκαιρία να αναμετρηθεί μια τελευταία φορά με το λατρευτικό ρεπερτόριο: στις 18 Σεπτεμβρίου 1949, στη Βασιλική του Αγίου Πέτρου της Περούτζια, με τον βαθύφωνο Cesare Siepi και τη μεσόφωνο Miriam Pirazzini, υπό την μπαγκέτα του αρχιμουσικού Gabriele Santini, η Κάλλας παίρνει μέρος στην εκτέλεση του ορατόριου «**San Giovanni Battista**» («Άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής») του Alessandro Stradella: σύνθεση του 1675, το έργο είναι το παλαιότερο που τραγούδησε ποτέ. Αν και είχε προκαλέσει εντύπωση στην προεμιέρα του, το έργο περιέπεσε στη λήθη ως το 1949, οπότε και ανασύρθηκε εκ νέου στο φως. Λίγο πριν πεθάνει, η Κάλλας εκμυστηρεύτηκε ότι σε εκείνη τη συναυλία, που μεταδιδόταν στο ραδιόφωνο, άκουσε για πρώτη φορά τη φωνή της ηχογραφημένη. Απογοητευμένη ξέσπασε σε κλάματα στο διάλειμμα και χρειάστηκε να επιστρατεύσει όλο της το κουράγιο για να επιστρέψει στη σκηνή για το δεύτερο μέρος...

ΤΟ «STABAT MATER» ΤΟΥ ROSSINI

Στην Ιταλία των αρχών του 19^{ου} αιώνα η καθολική πίστη επιστρέφει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος ως πηγή έμπνευσης της καλλιτεχνικής δημιουργίας: χαρακτηριστικό της εποχής είναι το παράδειγμα του μυθιστορήματος «I Promessi Sposi» («Οι Αρραβωνιασμένοι»), του συγγραφέα Alessandro Manzoni.

Ήδη από τα νεανικά του χρόνια ο Gioachino Rossini επιδίδεται στη σύνθεση ενός σημαντικού αριθμού έργων θρησκευτικής μουσικής. Οι όποιες αμφιβολίες για την ειλικρίνεια της πίστης του δεν μειώνουν την αναμφισβήτητη αξία των τριών αριστουργηματικών θρησκευτικών του έργων, τη «Messa di Gloria» της νεότητάς του (1820), το «**Stabat Mater**» του 1832 (το οποίο αναθεωρήθηκε

το 1841) και την «Petite Messe solennelle» («Μικρή επίσημη λειτουργία») κατά την τελευταία περίοδο της ζωής του (1863-1864).

Το Ιταλικό Θέατρο στο Παρίσι φιλοξένησε την πρώτη παρουσίαση της οριστικής εκδοχής του «Stabat Mater» στις 7 Ιανουαρίου 1842, με μια λαμπρή διανομή, η οποία περιλάμβανε την Giulia Grisi και τον Antonio Tamburini: ήταν ένας απόλυτος θρίαμβος που κατέκτησε την Πόλη του Φωτός. Ακόμα θερμότερη υποδοχή επεφύλασσε το κοινό που συγκεντρώθηκε έξω από το σπίτι του συνθέτη για τον επευφημήσει, όταν τον Μάρτιο του ίδιου έτους ο Donizetti διηύθυνε το έργο στην Μπολόνια, μετά από επιθυμία του Rossini, προκειμένου να συγκεντρωθούν χρήματα για τους αναξιοπαθούντες μουσικούς της πόλης.

Η οπερατική γραφή, η φυσική γλώσσα του Rossini, είναι έκδηλη και σε αυτό του το έργο, το οποίο ο Wagner στηλίτευσε ως μια μουσική κοσμική, με μοναδικό κίνητρο το κέρδος. Η επιλογή του λατινικού μεσαιωνικού ύμνου δεν είναι τυχαία: το έργο εκτυλίσσεται σε δέκα μέρη που διαδέχονται το ένα το άλλο, όπως οι σκηνές στην όπερα, με το εντυπωσιακό φινάλε (Amen) να συγκεντρώνει όλες τις μουσικές δυνάμεις σε μια μεγαλόπνοη κορύφωση, υποτάσσοντας την αυστηρή ρητορική της φούγκας σε έναν εκστατικό λυρισμό. Ύμνος στον Θεό, τον Άνθρωπο, το Δράμα, την ίδια τη Λυρική Τέχνη; Το μυστήριο παραμένει ακέραιο.

Μετάφραση: Μάιρα Μηλολιδάκη

NIKOLAS NÄGELE

Μουσική διεύθυνση

Γεννήθηκε στη Γερμανία (Radolfzell am Bodensee) το 1987 και σπούδασε διεύθυνση ορχήστρας, πιάνο και κλαρινέτο στις Ανώτατες Μουσικές Ακαδημίες του Μονάχου και της Λειψίας. Ως μαέστρος έχει κερδίσει το Βραβείο James Conlon (2012) και το Βραβείο του Aspen Festival (2013). Υπήρξε φιναλίστ στον δεύτερο διεθνή διαγωνισμό διεύθυνσης ορχήστρας “Sir Georg Solti” της Συμφωνικής του Σικάγο. Την περίοδο 2017/2020 ήταν αρχιμουσικός (Kapellmeister) στο Βερολίνο (Deutsche Oper), όπου διηύθυνε τις όπερες *Carmen*, *Die Zauberflöte*, *Il barbiere di Siviglia*, *Die Fledermaus*, *La Traviata*, *Un ballo in maschera*. Το 2020 έκανε το ντεμπούτο του στην Όπερα της Ζυρίχης με την όπερα *L'elisir d'amore* και στο Teatro Regio του Τορίνο με την όπερα *Il matrimonio segreto*. Το 2022 διηύθυνε στο Τορίνο την όπερα *La scuola de' gelosi* του Salieri. Επιστρέφει συχνά στο Φεστιβάλ όπερας Rossini στο Πέζαρο της Ιταλίας, όπου το καλοκαίρι του 2019 διηύθυνε την όπερα *Il viaggio a Reims*. Υπήρξε βοηθός μαέστρος του Christian Thielemann στα Φεστιβάλ του Σάλτσμπουργκ και του Μπαϊρόιτ. Τα πιο πρόσφατα σχέδια του περιλαμβάνουν συναυλίες συμφωνικής μουσικής με τη Συμφωνική Ορχήστρα της Νότιας Κορέας (KBS) στη Σεούλ, καθώς επίσης εμφανίσεις στην Τεργέστη (*Die Fledermaus*) και τη Λειψία (*Die Zauberflöte*).

ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΠΕΡΗΣ

Διδασκαλία χορωδίας

Ο Σταύρος Μπερής γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε κλασική κιθάρα, κλασικό τραγούδι και ανώτερα θεωρητικά. Με υποτροφία του Guildhall School of Music and Drama του Λονδίνου, ειδικεύτηκε στο μεταπτυχιακό τμήμα Παλαιάς Μουσικής. Έχει εμφανιστεί στο Λονδίνο με πολλά σύνολα Παλαιάς Μουσικής και έχει συνεργαστεί με τον David Roblou σε μπαρόκ όπερες των M. Locke, J. Blow, C. Monteverdi. Τα τελευταία 29 χρόνια έχει έντονη καλλιτεχνική δραστηριότητα ως μαέστρος χορωδιών. Από τον Σεπτέμβριο του 1993 αναλαμβάνει την Καλλιτεχνική Διεύθυνση της Χορωδίας Εμπορικής Τράπεζας, πραγματοποιώντας 500 και πλέον συναυλίες στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Από τον Σεπτέμβριο του 1994 έως και τον Ιούνιο του 2007 διηύθυνε τη χορωδία του Αμερικάνικου Κολλεγίου Ελλάδος (Deree College). Από τον Νοέμβριο του 1997 του ανατίθεται η διεύθυνση της Μικτής Χορωδίας του Δήμου Παπάγου - Χολαργού, ενώ παράλληλα έχει και την Καλλιτεχνική Διεύθυνση του Χορωδιακού Φεστιβάλ Δήμου Παπάγου. Τέλος από το 1999 διευθύνει τη Χορωδία του Δήμου Αθηναίων, όπου έχει διδάξει τα σημαντικότερα έργα του χορωδιακού ρεπερτορίου των Vivaldi, Handel, Bach, Mozart, Beethoven, Rossini, Brahms, Wagner, Mahler, Verdi, Fauré, Cherubini, Bruckner, Karrrέρ, Σαμάρα, Orff, Rutter, Ξενάκη, Θεοδωράκη, Χατζιδάκι, Μαρκόπουλου, Ξαρχάκου κ.ά.

ΜΥΡΣΙΝΗ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ

Σοπράνο

Η Μυρσίνη Μαργαρίτη είναι μια πολύπλευρη υψίφωνος με ευρύ ρεπερτόριο που εκτείνεται από το μπαρόκ ως την σύγχρονη μουσική. Ο διεθνής τύπος έχει εκθειάσει τη μουσικότητά της, την δεξιοτεχνία, την καθαρότητα του ήχου και την εντυπωσιακή της σκηνική παρουσία. Μετά τις σπουδές της στο πανεπιστήμιο Mozarteum του Σάλτσμπουργκ ξεκίνησε την καριέρα της ως Σερπέτα στην όπερα *La finta giardiniera* του Μότσαρτ στο Landestheater Salzburg και ακολούθησαν πολυάριθμες εμφανίσεις σε θέατρα και συναυλιακούς χώρους σε Ευρώπη, Μεξικό, Ινδονησία και Κίνα, με καθοριστικές στιγμές τις εμφανίσεις στο φεστιβάλ BBC Proms, στο Concertgebouw του Άμστερνταμ, στο Bozar των Βρυξελλών κ.α. Μεταξύ 2006 και 2009 ήταν μόνιμο μέλος του σολιστικού Ensemble της όπερας του Halle στη Γερμανία. Έχει εμφανιστεί μεταξύ άλλων ως Ilia (*Idomeneo*) στο Ολύμπια Δημοτικό Μουσικό Θέατρο «Μαρία Κάλλας», Alcina (*Alcina*) στο Διεθνές Φεστιβάλ Χέντελ του Halle στη Γερμανία, Fillide (*Aminta e Fillide*) και του Anastasio (*Giustino*) στο Διεθνές Φεστιβάλ Χέντελ του Göttingen, Morgana (*Alcina*) και Micaela (*Carmen*) στο Φεστιβάλ Αθηνών, Contessa Almanina (*Le nozze di Figaro*) και Βαρώνη στην όπερα *Λεπορέλλα* του Γιώργου Κουρουπού στην Εθνική Λυρική Σκηνή, Bellezza (*Il trionfo del tempo e del disinganno*) στο φεστιβάλ μπαρόκ της Valetta στη Μάλτα, Armida (*Rinaldo*), Angelica (*Orlando Furioso*), Γυναίκα στην όπερα *La Voix humaine* του Rouleuc στο μικρό θέατρο της Αρχαίας Επιδαύρου και σε πολυάριθμες συναυλίες. Διδάσκει στο Ωδείο Αθηνών, στο Athens Conservatoire College και στο Ωδείο Kodály.

ΧΡΥΣΑ ΜΑΛΙΑΜΑΝΗ

Σοπράνο

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη και σπούδασε μονωδία στο Νέο Ωδείο Θεσσαλονίκης με την Βαρβάρα Τσαμπάλη. Ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές της σπουδές στην Ανώτατη Μουσική Ακαδημία του Würzburg με την Cheryl Studer. Ήδη κατά τη διάρκεια των σπουδών της ερμήνευσε σημαντικούς ρόλους, όπως Blonde (*Die Entführung aus dem Serail*), Fanny (*La cambiale di matrimonio*), Zerbinetta (*Ariadne auf Naxos*), Rosina (*Il barbiere di Siviglia*) και Adele (*Die Fledermaus*). Την περίοδο 2012/2014 ανήκε στο Ensemble του Θεάτρου Plauen-Zwickau της Γερμανίας, όπου και ερμήνευσε πλήθος ρόλων, όπως Despina (*Così fan tutte*), Annchen (*Der Freischütz*), Graziella (*Joseph Süß*). Πρόσφατα έκανε το ντεμπούτο της ως Lucia (*Lucia di Lammermoor*), Leila (*Les Pêcheurs de perles*) και Violetta (*La Traviata*). Το 2017 ερμήνευσε το ρόλο της Caterina di Guisa του C. Coccia στην πρώτη σύγχρονη παγκόσμια αναβίωση του έργου και το 2018 ερμήνευσε την Pamina (*Die Zauberflöte*) στην Εθνική Λυρική Σκηνή. Η συνεργασία της με την Ε.Λ.Σ. συνεχίστηκε με την ερμηνεία της Frasquita (*Carmen*) στο Ηρώδειο, της Susanna (*Le nozze di Figaro*), της Zerlina (*Don Giovanni*) και της Maid (T. Adès, *Powder her face*, Εναλλακτική Σκηνή). Με τα μουσικά σύνολα του Δήμου Αθηναίων έκανε το ντεμπούτο της ως Ευρυδίκη (*Ορφέας στον Άδη*).

ΑΡΤΕΜΙΣ ΜΠΟΓΓΗ

Μέτζο-σοπράνο

Μεσόφωνος, σπούδασε πιάνο και κλασικό τραγούδι (δίπλωμα μονωδίας, τάξη Μαρίνας Κρίλοβιτς). Υπήρξε μέλος του Στούντιο Όπερας της ΕΛΣ (2009/11), ενώ συνεχίζει μελέτη ρεπερτορίου με τον Άρη Χριστοφέλλη. Έχει συνεργαστεί με ΚΟΑ, Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου, Συμφωνική Ορχήστρα ΕΡΤ, Καμεράτα, Ergon Ensemble, Ελληνικό Συγκρότημα Σύγχρονης Μουσικής. Συνεργάζεται τακτικά με τον συνθέτη Γιώργο Κουρουπό, ερμηνεύοντας σε παγκόσμια πρώτη έργα του (*Η σκηνή των θαυμάτων, Φωνή δρυός, Λεπορέλλα*). Έχει εμφανιστεί στην ΕΛΣ σε ρόλους, όπως ο Συνθέτης (*Ariadne auf Naxos*), Rosina (*Il barbiere di Siviglia*), Donatella (*Così fan tutte*), Donna Elvira (*Don Giovanni*), Angelina (*La Cenerentola*), Stéphanie (*Roméo et Juliette*), Cherubino (*Le nozze di Figaro*), Prince Orlofsky (*Die Fledermaus*). Πρόσφατα τραγούδησε τον ομώνυμο ρόλο στην όπερα *Δέσπω* του Παύλου Καρρέρ στο επετειακό αφιέρωμα για τα 200 χρόνια από την ελληνική επανάσταση, ενώ έχει εμφανιστεί και στην *Εύθυμη Χίρα*, ερμηνεύοντας τον ομώνυμο ρόλο σε παραγωγή του Μ.Μ.Α. Συμμετείχε στην πρώτη παγκόσμια αναβίωση της όπερας του C.W. Gluck *Il trionfo di Clelia* (Royal Opera House-Linbury Studio). Το ρεπερτόριο της περιλαμβάνει επίσης έργα του σύγχρονου ρεπερτορίου: *Icones/Miss Donnithorne's Maggot* (Peter Maxwell Davies, MMA), *My illness is the medicine I need* (Thomas Larcher, Madness, Φεστιβάλ Αθηνών), τα 16 τραγούδια του Νίκου Σκαλκώτα σε πρώτη εκτέλεση (Μ.Μ.Α), κ.ά. Είναι απόφοιτη του Τμήματος Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιά.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΒΑΓΙΑΣ

Τενόρος

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε σύνθεση στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο και μονωδία στο Δημοτικό Ωδείο Καλαμάτας (Χ. Γιαννακοπούλου). Ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές σπουδές στο πανεπιστήμιο Mozarteum του Σάλτσμπουργκ με την Β. Bonnep (Υπότροφος Ωνάση και ΙΚΥ). Μελέτησε με τον Α. Χριστοφέλη. Το 2007 απέσπασε το Α΄ βραβείο στο διαγωνισμό λυρικού τραγουδιού της Yamaha (ΥΜΦΕ). Έχει εμφανιστεί ως σολίστ σε σημαντικές αίθουσες της Ευρώπης, όπως Konzerthaus Βερολίνου, Liederhalle Στουτγκάρδης, Bozar των Βρυξελλών κ.α. Έχει ερμηνεύσει κυρίως πρωταγωνιστικούς ρόλους σε όπερες, όπως *Il barbiere di Siviglia, La Cenerentola, L'Italiana in Algeri, Don Giovanni, Così fan tutte, Die Entführung aus dem Serail* (Belmonte), *Die Zauberflöte, Idomeneo* (Arbace), *La sonnambula, Wozzeck* κ.ά., καθώς και σε οπερέτες, όπως *Orphée aux enfers, La Belle Hélène, Die Fledermaus*. Έχει εμφανιστεί σε σημαντικά θέατρα, όπως Εθνική Λυρική Σκηνή, ΜΜΑ, ΜΜΦ, Φεστιβάλ Ροσίνι Πέζαρο, Λυρικό Θέατρο Μπολόνιας, Βασιλική Όπερα Λονδίνου/Λίντμπουρι Στούντιο, Θέατρο Σάο Κάρλος Λισαβόνας, Κρατικό Θέατρο Σάλτσμπουργκ, Θέατρο Βιέννης, Λυρικό Θέατρο Κάλιαρι, Λυρικό Θέατρο Τεργέστης, Κρατική Όπερα Πράγας, Κρατική Όπερα Ουγγαρίας, Όπερα Γκαίτεμποργκ, Βασιλική Όπερα Στοκχόλμης κ.ά. Έχει ενεργό παρουσία στη δισκογραφία *Semiramide* (Naxos), *Il trionfo di Clelia* (MDG), *Il sacrificio* (Newplay).

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Μπασοβαρύτονος

Μπασοβαρύτονος, ορμώμενος από την Καστοριά, ξεκίνησε τις μουσικές του σπουδές σε ηλικία 5 ετών μελετώντας πιάνο και ανώτερα θεωρητικά. Έλαβε δίπλωμα μονωδίας το 2010, με καθηγήτρια τη Μάρθα Αράπη. Η αγάπη του για την όπερα μεγάλωσε με τη συμμετοχή του στις χορωδίες της ΕΛΣ και της ΕΡΤ. Ως υπότροφος του ΙΚΥ συνέχισε τις σπουδές του στις ΗΠΑ (City University of New York), όπου ξεκίνησε τη σολιστική του πορεία (σε ρόλους, όπως Δρ. Καγιούς και Δρ. Γκρανβίλ με την Delaware Valley Opera, Κολίνε και Φίγκαρο με τη Regina Opera) και ολοκλήρωσε τις σπουδές του στη Μουσική Ακαδημία του Würzburg με τη Cheryl Studer, με τη στήριξη των υποτροφιών Βάγκνερ και του Ιδρύματος Bertelsmann. Τη σεζόν 2016/2017 έκανε το ντεμπούτο του στην Εθνική Όπερα του Ρήνου ως μέλος του Όπερα Στούντιο, ενώ από το 2018 αποτελεί τακτικό συνεργάτη της ΕΛΣ, έχοντας συμπράξει ως σολίστας στις παραγωγές: *Z, Ο Μανδύας, Η Πριγκίπισσα και το Μπιζέλι, I Capuleti e i Montecchi, La sonnambula, Don Carlos, Europeras, Madama Butterfly, Η Φόνισσα, Τα παραμύθια του Χόφμαν* κ.ά. Την προηγούμενη σεζόν εμφανίστηκε στο Ολύμπια Δημοτικό Μουσικό Θέατρο «Μαρία Κάλλας» ως Δούκας στην *Κρητικοπούλα* και ως Φωνή στον *Ιδομενέα*. Παράλληλα, είναι υποψήφιος διδάκτορας του τμήματος μουσικών σπουδών του ΕΚΠΑ στον τομέα της ακουστικής της άδουσας φωνής.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ÉDOUARD LALO

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

Édouard Lalo

Εισαγωγή από την όπερα «Le Roi d'Ys»

Ισπανική Συμφωνία για βιολί και
ορχήστρα σε ρε ελάσσονα, έργο 21

- I. Allegro non troppo
- II. Scherzando: Allegro molto
- III. Intermezzo: Allegretto non troppo
- IV. Andante
- V. Rondo: Allegro

Συμφωνία σε σολ ελάσσονα

- I. Andante – Allegro non troppo
- II. Vivace
- III. Adagio
- IV. Allegro

Σολίστ:

Χριστόφορος Πετριδης, βιολί

Συμφωνική Ορχήστρα Δήμου
Αθηναίων

Μουσική διεύθυνση:
Ανδρέας Τσελίκας

ΣΥΝΤΟΜΟ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Μια πολιτεία βυθισμένη στο νερό, με τις καμπάνες από τις εκκλησίες της να ηχούν μέσα στη νύχτα, ο διάβολος που εξαπατά, ο άγιος που σώζει, ένας παλιός κέλτικος μύθος, η καταλυτική επίδραση του Richard Wagner και οι ανθηρές ρίζες του ρομαντισμού συνθέτουν το υποβλητικό τοπίο μέσα στο οποίο εκτυλίσσεται η τρίπρακτη όπερα «Le Roi d'Ys». Η πρεμιέρα της δόθηκε στο Παρίσι, στις 7 Μαΐου 1888, και καθιερώθηκε στο ρεπερτόριο ως μια από τις πλέον δημοφιλείς δημιουργίες στο είδος της grand opéra. Χρησιμοποιώντας ως πλαίσιο αναφοράς τον θρύλο της Βρετανίας για τον καταποντισμό της πόλης Ys, η υπόθεση επικεντρώνεται στη θεματική της ζήλιας και της εκδίκησης, συνδυάζοντας τον κατακλυσμό, μοτίβο της αρχετυπικής συνείδησης, με το πιο πρόσφορο για δραματική επεξεργασία μοτίβο του ερωτικού πάθους: προκειμένου να εκδικηθεί την αδελφή της που έκλεψε τον αγαπημένο της, η πριγκίπισσα Margared, τυφλωμένη από τη ζήλια, δεν διστάζει να σηκώσει το φράγμα που προστατεύει την Ys από τη θάλασσα, ελευθερώνοντας τα ορμητικά νερά πάνω στην πόλη... Το λιμπρέτο του Édouard Blau υποστηρίζεται από μια αριστοτεχνική ενορχήστρωση, πλούσια σε ηχοχρώματα, μια πραγματική «συμφωνική μάχη» με έντονες αντιθέσεις, μεγαλειώδεις δραματικές κορυφώσεις και λυρικές στιγμές σπάνιας ομορφιάς. Αυτές οι μουσικές αρετές αποτυπώνονται ανάγλυφα στην Εισαγωγή, που κατά τα ρομαντικά πρότυπα εκθέτει θέματα, συχνά ολόκληρα αποσπάσματα από την όπερα, καθιστώντας φανερή την αλληλουχία των επεισοδίων και υποτάσσοντας τη συμμετρία της φόρμας στην υπηρεσία της μουσικής ευρηματικότητας.

Το πιο προβεβλημένο έργο του συνθέτη, η «Ισπανι-

κή **Συμφωνία**», αφιερώθηκε στον κορυφαίο Ισπανό βιρτουόζο βιολονίστα Pablo de Sarasate (1844-1908), τα ερμηνευτικά χαρίσματα του οποίου ενέπνευσαν σημαντικά έργα σε συνθέτες της εποχής του. Η πρεμιέρα του έργου δόθηκε στο Παρίσι, στις 7 Φεβρουαρίου 1875, και η επιτυχία της συνέβαλε καθοριστικά στην αναγνώριση του συνθέτη, που μέχρι τότε δεν είχε κατορθώσει να ενθουσιάσει το κοινό.

Η ισπανική μουσική μετρούσε πολλούς θιασώτες στις τάξεις των Γάλλων συνθετών· αρκεί να αναφέρουμε τους Bizet, Chabrier, Debussy και Ravel. Εντύπωση προκαλεί η χρήση του όρου «Συμφωνία» και όχι «Κοντσέρτο», όπως θα περίμενε κανείς: η απάντηση έρχεται από τη γλαφυρή πένα του ίδιου του συνθέτη, ο οποίος περιγράφει το έργο του ως «ένα βιολί που ίπταται πάνω από την αυστηρή φόρμα μιας παλιάς συμφωνίας», τονίζοντας τον ιδιόζοντα χαρακτήρα της μουσικής σύλληψης.

Στο πρώτο από τα πέντε μέρη του έργου, το πιο συμφωνικό από όλα, τόσο η διαλογική σχέση ανάμεσα στην ορχήστρα και το βιολί όσο και το ισπανικό στοιχείο αναδεικνύονται ως καταλύτες της ρυθμικής οργάνωσης όλου του έργου. Είναι σαφές από την αρχή ότι το βιολί είναι ο φορέας των νέων μουσικών ιδεών. Ακολουθεί ένα ευφυές και κομψό σκέρτσο που βασίζεται στον χορό *seguidilla* από την νότια Ισπανία. Το *Intermezzo*, σε στιλ *habanera*, κορυφώνει τις δεξιότητες απαιτήσεις καθώς κινείται σε όλο το εύρος του βιολιού. Στο *Andante* η μουσική παίρνει μια βαθιά δραματική τροπή, με τον παλμό της ορχήστρας να συνοδεύει τις λυρικές, εξαισία μελαγχολικές ενατενίσεις του σολίστα. Στο ροντό του πέμπτου και τελευταίου μέρους, τα ξύλινα πνευστά και η άρπα διαλύουν τα νέφη, ενώ το βιολί επιδίδεται σε μια ακροβατική, εκστατική αφήγηση, που εντείνεται μέχρι το τέλος.

Λιγότερο δημοφιλής επιλογή του ρεπερτορίου, η **Συμφωνία σε σολ ελάσσονα** είναι αναμφισβήτητα ένα έργο που δεν στερείται γοητείας: η θεματική της ενότητα (τα δύο μέρη αναπτύσσουν το ίδιο θέμα με αξιοσημείωτη επιδεξιότητα) και ο δραματικός στόμφος που χαρακτηρίζει την κίνησή της στις πλέον σκοτεινές ηχοχρωματικές περιόδους της ορχήστρας μοιάζουν να απηχούν το σύμπαν του Wagner, σε μια διαρκή, ενίοτε αδιέξοδη κορύφωση. Η Συμφωνία ολοκληρώθηκε το 1886 και παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο Παρίσι, στις 13 Φεβρουαρίου 1887· ο συνθέτης ενσωμάτωσε στην τελική διαμόρφωσή της θεματικό υλικό

από την άπαιχτη όπερα του «Fiesque». Το αρχικό *Andante* εισάγει με συντομία και ύψος επίσημο τα δύο συμπληρωματικά σε χαρακτήρα θέματα του *Allegro*. Ακολουθεί το δεύτερο μέρος, *Vivace*, σε μορφή ενός ενεργητικού σκέρτσου, ενώ το τρίο, με πιο συγκρατημένη διάθεση, επαναφέρει ένα θέμα του πρώτου μέρους. Οι γενναϊόδωρες ηχητικά, πλατιές φράσεις των εγχόρδων εισάγουν το *Adagio*, μέρος κατά το οποίο τα έγχορδα παραμένουν κυρίαρχα· τον πυκνό τους λυρισμό διαπερνά μια αποσπασματική μελωδία του όμποε. Μετά το χειμαρρώδες κρεσέντο που κορυφώνεται με τα χάλκινα, η ένταση αποκλιμακώνεται για να οδηγηθούμε στο τελικό *Allegro*, με την επαναφορά προηγούμενων μοτίβων σε μια σχεδόν εμμονική διατήρηση της υψηλής δυναμικής ως τη λύση του φινάλε.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΤΣΕΛΙΚΑΣ

Μουσική διεύθυνση

Ξεκίνησε τη διεθνή του σταδιοδρομία το 2005 όταν απέσπασε το μοναδικό βραβείο “Encouragement Award” στον φημισμένο Διεθνή Διαγωνισμό για νέους μαέστρους “Jean Sibelius” στο Ελσίνκι. Παλαιότερα είχαν προηγηθεί αρκετά πρώτα βραβεία στον διεθνή διαγωνισμό για διευθυντές ορχήστρας “Wiener Meisterkurse” στη Βιέννη, μεταξύ 2001/2005. Έκτοτε, τιμητικές μετακλήσεις του επέτρεψαν να διευθύνει διάσημες ορχήστρες σε Ελλάδα, Γερμανία, Αυστρία, Φινλανδία, Δανία, Ρουμανία, Αλβανία, Ουκρανία, Πορτογαλία, Βουλγαρία, Κύπρο και Η.Π.Α., σε σημαντικές αίθουσες συναυλιών, όπως το Konzerthaus της Βιέννης, το Finlandia Hall στο Ελσίνκι, το Radio Kulturhaus της Κοπεγχάγης, την Αίθουσα Φιλαρμονικής του Κιέβου, το Ηρώδειο, το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, το Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, τη Στέγη Ιδρύματος Ωνάση κ.ά. Είναι μόνιμος Αρχιμουσικός της Συμφωνικής Ορχήστρας Δήμου Αθηναίων και παλαιότερα διετέλεσε Συνεργάτης Αρχιμουσικός της Εθνικής Λυρικής Σκηνής. Έχει ηχογραφήσει για την εταιρεία Subways και Parma Records. Έπαινετικές κριτικές έχουν δημοσιευτεί για πολυάριθμες συναυλίες του σε ελληνικά και ξένα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Οι σπουδές του Ανδρέα περιλαμβάνουν σπουδές στη διεύθυνση ορχήστρας και στη μουσική σύνθεση στο Πανεπιστήμιο Μουσικής και Παραστατικών Τεχνών της Βιέννης με καθηγητές τους Leopold Hager, Erwin Acel και Herbert Lauermann και στο Hellenic-American University με τον Θεόδωρο Αντωνίου, στην πολιτιστική διαχείριση στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, στα ανώτερα θεωρητικά της μουσικής, καθώς και στο βιολί με την Nancy Bargerstock. Έργα του έχουν παρουσιαστεί σε Ελλάδα και εξωτερικό από ποικίλα μουσικά σύνολα και ορχήστρες. Είναι καθηγητής διεύθυνσης ορχήστρας και διδάσκει στο Ωδείο Αθηνών.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Βιολί

Ο βιολιστής Χριστόφορος Πετριδής θεωρείται ως ένας από τους πιο ταλαντούχους βιολιστές της νέας γενιάς. Σε ηλικία μόλις 16 ετών αποφοίτησε ως εξαιρετικό ταλέντο από το Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης, παίρνοντας Δίπλωμα με βαθμό Άριστα παμψηφεί και Ειδικό Βραβείο, στην τάξη του καθηγητή Κώστα Καμπάντη. Έχει κερδίσει χρηματικές υποτροφίες, τίτλους και 14 Πρώτα Βραβεία-Χρυσά Μετάλλια σε Πανελλήνιους και Διεθνείς Διαγωνισμούς. Κέρδισε το Μεγάλο Βραβείο από το Διεθνές Μουσικό Σωματείο Gina Bachauer (2011). Επίσης, τιμήθηκε με το «Ειδικό Βραβείο στη μνήμη της Θέκλας Μαρινίδη» (2014), το «Ειδικό Βραβείο στη μνήμη του Γιώργου Χατζηνίκου» (2016) και το «Ειδικό Βραβείο Ανερχόμενου Σολίστ» (2019). Βραβεύτηκε με το «Μεγάλο Βραβείο Εκτός Συναγωνισμού» (2014 & 2016) στον Πανελλήνιο Διαγωνισμό Μαρίας Χαιρογιώργου-Σιγάρη. Έκανε το ντεμπούτο του ως σολίστ μόλις σε ηλικία 7 ετών στο Σαρόγλειο Μέγαρο. Σε ηλικία 12 ετών εμφανίστηκε ως σολίστ στην περίφημη αίθουσα Glaserner Saal-Musikverein της Βιέννης ως έπαθλο για το Βραβείο “Grand Prize” και την Ειδική Διάκριση “BEST BEETHOVEN PERFORMANCE” στον Διεθνή Διαγωνισμό “Grand Prize Virtuoso”. Έχει συμπράξει ως σολίστ (12 ετών) με την Κρατική Ορχήστρα Θεσσαλονίκης, με τη Συμφωνική Ορχήστρα Δήμου Αθηναίων, με τη Συμφωνική Ορχήστρα Θεσσαλονίκης, με την “Camerata Junior-Youth Orchestra of the Friends of Music”. Σε ηλικία 16 ετών, έδωσε το πρώτο του ρεσιτάλ βιολιού στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών (Νέοι Έλληνες Σολίστ 2021) και έλαβε διθυραμβικές κριτικές. Έλαβε μέρος σε Μουσικά Φεστιβάλ όπως: Φεστιβάλ Αίγινας, Festival Λέσβου, Φεστιβάλ Κλασικής Μουσικής Ναυπλίου. Έλαβε μέρος στο Διεθνές Masterclass Βιολιού του Λεωνίδα Καβάκου 2022 και κέρδισε ετήσια υποτροφία για ιδιαίτερα μαθήματα. Έχει συνεργαστεί με μαέστρους όπως οι: Τσελίκας, Χαλιάσας, Οικονόμου, Συμεωνίδης. Η πρώτη του αναμετάδοση (Podcast) στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών έγινε το 2021. Από το Σεπτέμβριο του 2022 είναι φοιτητής στο University of Pennsylvania των Η.Π.Α., όπου βραβεύτηκε με την Υποτροφία-Τιμητική Διάκριση “President’s International Piano and Strings Total Scholarship/Principal String in the Orchestra and Chamber Ensembles”.

ΑΠΟ ΑΥΓΗ ΣΕ ΑΥΓΗ

ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

Edward Elgar

Τραγούδι του πρωινού, αρ.2, έργο 15

Antonin Dvořák

Η μάγισσα του μεσημεριού, έργο 108

Claude Debussy

Πρελούδιο στο απόγευμα ενός Φαύνου

Manuel de Falla

Νύχτες στους κήπους της Ισπανίας

I. Στη Χενεραλίφε (Allegretto
tranquillo e misterioso)

II. Μακρινός χορός (Allegretto giusto)

III. Στους κήπους της Σιέρρας της
Κόρδοβας (Vivo)

Modest Mussorgsky

Η νύχτα του Αγίου Ιωάννη
στο φαλακρό βουνό

Σολίστ:

Νεφέλη Μούσουρα, πιάνο

Συμφωνική Ορχήστρα Δήμου
Αθηναίων

Μουσική διεύθυνση:

Βλαδίμηρος Συμεωνίδης

ΣΥΝΤΟΜΟ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η ιδέα ενός συμφωνικού προγράμματος με έργα που αναφέρονται σε διαφορετικές στιγμές της ημέρας με έχει απασχολήσει αρκετές φορές στο παρελθόν. Έχοντας μελετήσει και διευθύνει κατά καιρούς αυτά τα πολύ αγαπητά στο κοινό έργα, σκέφτηκα πως θα είχε εξαιρετικό ενδιαφέρον αν τα αφήναμε να μας «διηγηθούν» ένα ταξίδι μέσα στη μέρα, παρουσιάζοντάς τα το ένα δίπλα στο άλλο σε μια συναυλία.

Η ημέρα μας λοιπόν ξεκινά με το «Τραγούδι του πρωινού» του Edward Elgar, μια μικρή, χαριτωμένη σύνθεση, που μας εισάγει στο ξεκίνημα μιας φαινομενικά ανέμελης διαδρομής. Στο συμφωνικό ποίημα «Η μάγισσα του μεσημεριού» που ακολουθεί, ο Antonín Dvořák κατορθώνει να μετατρέψει σε μουσική όλους τους φόβους της παιδικής ψυχής, μιας και η μάγισσα τελικώς θα καταφέρει να «πάρει το κακό παιδί».

Η συμφωνική εικόνα «Πρελούδιο στο απόγευμα ενός Φαύνου» του Claude Debussy, έργο εμπνευσμένο από το ομότιτλο ποίημα του Stéphane Mallarmé, εξερευνά ένα εντελώς διαφορετικό ηχητικό τοπίο και δικαίως θεωρείται ένα από τα πιο χαρακτηριστικά έργα του μουσικού ιμπρεσιονισμού. Οι «Νύχτες στους κήπους της Ισπανίας» του σπουδαίου Ισπανού συνθέτη Manuel de Falla μας οδηγούν προς το τέλος της ημέρας, μέσω μιας μουσικής που αναδύει το άρωμα της αραβικής επιρροής στην Ιβηρική χερσόνησο. Η νύχτα όμως συνεχίζεται με φρενήρη ρυθμό και μέχρι το επόμενο ξημέρωμα στο φαλακρό βουνό, με το συμφωνικό ποίημα του Modest Mussorgsky «Η νύχτα του Αγίου Ιωάννη στο φαλακρό βουνό»· την παραμονή της γιορτής του Αγίου Ιωάννη, με τη Σύναξη των μαγισσών, την Πομπή του Σατανά, τη Μαύρη Λειτουργία και το Σάββατο, ένα έργο το οποίο έγινε γνωστό στο ευρύ κοινό στη διασκευασμένη εκδοχή του N. Rimsky-Korsakov. Απόψε θα έχουμε την ευκαιρία να ακούσουμε το έργο στη σπανίως παρουσιαζόμενη, αλλά άκρως αποκαλυπτική αυθεντική ενορχήστρωση του Mussorgsky. Ας απολαύσουμε το ταξίδι!

Βλαδίμηρος Συμεωνίδης

Αρχικά γραμμένο για βιολί και πιάνο, το «**Τραγούδι του πρωινού**» δημοσιεύτηκε το 1899 μαζί με το «Τραγούδι της νύχτας», που ο Elgar συνέθεσε το 1897 για τον ίδιο συνδυασμό οργάνων. Ο συνθέτης επέλεξε να χρησιμοποιήσει τα γαλλικά για τους τίτλους («Chanson de Nuit» και «Chanson de Matin»), θεωρώντας ότι έτσι θα προσέλκυε περισσότερο την προσοχή του κοινού. Το 1901 ο Elgar ενορχήστρωσε τα κομμάτια και αυτή είναι σήμερα η επικρατέστερη εκδοχή τους. Το «Τραγούδι του πρωινού», χάρη στον μελωδικό του αυθορμητισμό, παραμένει μακράν το πιο δημοφιλές, αν και ο συνθέτης κατέβαλε εμφανώς λιγότερη προσπάθεια στη σύνθεσή του συγκριτικά με το περισσότερο φροντισμένο «Τραγούδι της νύχτας».

Ο Dvořák συνέθεσε το συμφωνικό ποίημα «**Η μάγισσα του μεσημεριού**» το 1896, επιστρέφοντας στη γενέτειρά του Βοημία από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Το έργο είναι ένα από τα τέσσερα συμφωνικά ποιήματα που εμπνέονται από το «Μπουκέτο» του Karel Jaromír Erben, μια ποιητική συλλογή από μπαλάντες που αφηγούνται θρύλους και παραδόσεις της Τσεχίας. Το ποίημα «Polednice» βασίζεται στην αποτρόπαια, δαιμονική φιγούρα της μάγισσας του μεσημεριού· η μάγισσα εμφανίζεται πάντοτε στις 12 το μεσημέρι ως γριά ντυμένη με κουρέλια και μεταφέρει μέσα σε πήλινα δοχεία δεμένα γύρω από τη μέση της τις ψυχές των άτακτων παιδιών. Στο συμφωνικό ποίημα, η μουσική, με εμφανείς τις εθνικές επιρροές στα θέματά της, αφηγείται την ιστορία μιας μητέρας που απειλεί το άτακτο παιδί της ότι αν δεν καθίσει φρόνιμα θα φωνάξει τη μάγισσα να το πάρει. Εκείνη την ακούει που την φωνάζει και καθώς το αγόρι δεν ησυχάζει, το μεσημέρι, μια φρικαλέα, ζαρωμένη γριά εμφανίζεται για να το αρπάξει. Η τρομοκρατημένη μητέρα προσπαθεί να το σώσει σφίγγοντάς το στην αγκαλιά της, αλλά μάταια: η μάγισσα πρέπει να εκπληρώσει τον σκοπό της. Στο τέλος του έργου, ο πατέρας, επιστρέφοντας σπίτι, βρίσκει τη γυναίκα του λιπόθυμη δίπλα στο άψυχο σώμα του παιδιού.

Γραμμένο από το 1891 ως το 1894, το ιμπρεσιονιστικό έργο του Debussy είναι εμπνευσμένο από το ποίημα του Γάλλου συμβολιστή ποιητή Stéphane Mallarmé. «**Το άπνευμα ενός Φαύνου**» (1876). Το βουκολικό αυτό ποίημα αναφέρεται στις ερωτικές αναπολήσεις του ρωμαϊκού θεού των δασών, που εγκαταλείπεται ηδονικά στον ύπνο,

αφού οι νύμφες αντιστέκονται στο ερωτικό του κάλεσμα. Το έργο εκτελέστηκε για πρώτη φορά τον Δεκέμβριο του 1894 στο Παρίσι. Οι αισθαντικές αρμονίες της ορχήστρας δημιουργούν την ατμόσφαιρα της μεσημβρινής νοηλικότητας. Το φλόουτο πρωταγωνιστεί, αποτυπώνοντας ηχοχρωματικά την ονειροπόληση αλλά και τη μεγάλη αγάπη του συνθέτη για το όργανο αυτό.

Ο Manuel de Falla ξεκίνησε να συνθέτει τις «**Νύχτες στους κήπους της Ισπανίας**» στο Παρίσι το 1909. Αρχική του πρόθεση ήταν το έργο να αποτελείται από τρία νυχτερινά για σόλο πιάνο. Ωστόσο, ο κορυφαίος πιανίστας Ricardo Viñes, έπεισε τον Manuel de Falla να μετατρέψει τα νυχτερινά σε ένα έργο για πιάνο και ορχήστρα. Όταν ο συνθέτης επέστρεψε στην Ισπανία μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, εγκαταστάθηκε στην παραθαλάσσια πόλη Sitges της Καταλονίας, στο σπίτι του Ισπανού ζωγράφου Santiago Rusiñol ως φιλοξενούμενός του. Εκεί, έχοντας γύρω του τους πίνακες του Rusiñol, πολλοί από τους οποίους απεικόνιζαν ισπανικούς κήπους, ο Manuel de Falla ολοκλήρωσε τις «**Νύχτες στους κήπους της Ισπανίας**» (1915). Η πρώτη εκτέλεση του έργου δόθηκε στις 9 Απριλίου 1916 στο Teatro Real της Μαδρίτης.

Το έργο δανείζεται στοιχεία τόσο από το κοντσέρτο όσο και από το συμφωνικό ποίημα, αλλά πιο επιτυχημένος είναι ο χαρακτηρισμός «συμφωνικές εντυπώσεις» που δίνει ο ίδιος ο συνθέτης, θεωρώντας πως «και μόνο η απλή ανάγνωση των τίτλων των μερών του θα πρέπει να είναι ένας σημαντικός οδηγός για τον ακροατή.» Το έργο ισορροπεί ανάμεσα στη λαϊκή μουσική της Ανδαλουσίας, με το έντονο χορευτικό στοιχείο, και την πιο σκοτεινή ατμόσφαιρα του μυστηρίου και της μυσταγωγίας: το πρώτο μέρος αναφέρεται στο παλάτι της Χενεραλίφε, θερινή κατοικία των σουλτάνων της Γρανάδα, που φημίζεται για τα σιντριβάνια και τα κανάλια του, καθώς το νερό για τους Άραβες συνδέεται με την ιεροτελεστία της προσευχής. Την ονειρική ενατένιση ακολουθεί στο δεύτερο μέρος μια εξωτική, άκρως δεξιοτεχνική για το πιάνο, πανδαισία ηχοχρωμάτων, που μας οδηγεί χωρίς διακοπή στη γιορτινή ατμόσφαιρα του τρίτου μέρους.

Το 1867 ο Mussorgsky, επηρεασμένος από το δράμα του Georges Mengden «**Les Sorcières**» («Οι Μάγισσες»), ολοκλήρωσε το συμφωνικό του ποίημα με τίτλο «**Μια νύχτα του Αγίου Ιωάννη στο φαλακρό βουνό**». Αυτή η εκδοχή του έργου εκδόθηκε μόλις το 1968 και δεν παίχτη-

κε ποτέ όσο ζούσε ο συνθέτης. Το 1872 ο Mussorgsky δημιουργεί μια εκδοχή για ορχήστρα και χορωδίες, το χειρόγραφο της οποίας έχει χαθεί. Μετά τον θάνατό του, ο Rimsky-Korsakov, βασισμένος στα διάφορα σχεδιάσματα και στην υπάρχουσα εκδοχή του συνθέτη, παρουσίασε τη δική του εκδοχή, η οποία σύντομα επικράτησε. Ωστόσο, στο πρόγραμμά μας θα παιχθεί η πρωτότυπη σύνθεση του Mussorgsky που βρίθει αντιθέσεων μεταξύ των πνευστών και των εγχόρδων, καθώς και τολμηρών αρμονιών που εγκαθιστούν σε όλο το έργο έναν ξέφρενο, καθηλωτικό παλμό.

ΒΛΑΔΙΜΗΡΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Μουσική διεύθυνση

Ο Βλαδίμηρος Συμεωνίδης (γ. 1972) ανήκει στους πλέον δραστήριους Έλληνες μαέστρους της γενιάς του. Είναι ο ιδρυτής και καλλιτεχνικός διευθυντής της Ορχήστρας Δωματίου *contra tempo*, ενώ την πενταετία 2006-2011 διετέλεσε Διευθυντής της Εθνικής Συμφωνικής Ορχήστρας της Ε.Ρ.Τ. Έχει συνεργαστεί με πολυάριθμα μουσικά σύνολα στην Ελλάδα και το εξωτερικό: Ορχήστρα της Αυστριακής Ραδιοφωνίας (R.S.O. Wien), Φιλαρμονική Ορχήστρα της Σόφιας, Κρατικές Ορχήστρες Αθηνών και Θεσσαλονίκης, σύνολα σύγχρονης μουσικής Klangforum Wien, Die Reihe, DissonArt και Ergon Ensemble, Ορχήστρα του Κονσερβατορίου της Ουτρέχτης, Sinfonietta Beograd, Παιδική Χορωδία της Βιέννης (Wiener Sängerknaben), Καμεράτα, Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου κ.ά. Έχει διευθύνει παραγωγές όπερας και μπαλέτου στην Εθνική Λυρική Σκηνή. Έχει ηχογραφήσει για την ελληνική και την αυστριακή Ραδιοφωνία, καθώς και για τη διεθνή δισκογραφική εταιρεία NAXOS.

Από το 2019 υπηρετεί ως Επίκουρος Καθηγητής Διεύθυνσης Μουσικών Συνόλων στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ., ενώ παράλληλα διδάσκει διεύθυνση ορχήστρας στο Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης. Είναι απόφοιτος του Πανεπιστημίου Μουσικής και Παραστατικών Τεχνών της Βιέννης (δίπλωμα διεύθυνσης ορχήστρας (mag. artium) από την τάξη του Uros Lajovic και δίπλωμα σύνθεσης (mag. artium) από την τάξη του Erich Urbanner), του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ., καθώς και της τάξης ανώτερων θεωρητικών του Χρήστου Σαμαρά.

ΝΕΦΕΛΗ ΜΟΥΣΟΥΡΑ

Πιάνο

Η Νεφέλη Μούσουρα γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε με τον Αναστάσιο Πάππα στο Ωδείο Kodály και με τους Rolf Plagge και Imre Rohmann στο πανεπιστήμιο Mozarteum της Αυστρίας από όπου απέκτησε τους τίτλους σπουδών Bachelor of Arts και Master of Arts (άριστα παμψηφεί). Έχει τιμηθεί με υποτροφίες («Ίδρυμα Αλ. Ωνάσης», «Σύλλογος Οι Φίλοι της Μουσικής», «Ίδρυμα Παιδείας και Ευρωπαϊκού Πολιτισμού», «Σωματείο Gina Bachauer»), έχει βραβευθεί σε διεθνείς και εθνικούς διαγωνισμούς, καθώς και από την Ακαδημία Αθηνών. Ως σολίστ έχει συμπράξει με όλες τις συμφωνικές ορχήστρες στην Ελλάδα καθώς και με ευρωπαϊκές ορχήστρες, όπως Orchestre national d'Île-de-France, Orchestra filarmonica di Bacau, Ton der Jugend Symphonie Orchester Wien κ.ά.

Το 2022 έκανε το ντεμπούτο της στο Konzerthaus της Βιέννης, ενώ έχει συνεργαστεί σολιστικά με σημαντικούς μουσικούς, όπως ο Christoph Eschenbach, ο Boris Berezovsky, ο Sergei Krylov και ο Ivry Gittlis. Έχει κάνει περιοδεία με προσωπικά ρεσιτάλ στην Κίνα και έχει παίξει επανειλημμένα στις Ηνωμένες Πολιτείες (Νέα Υόρκη, Σαν Φρανσίσκο, Ντάλας). Έχει δώσει προσωπικό ρεσιτάλ στο Φεστιβάλ του Σάλτσμπουργκ, το Φεστιβάλ Σκριάμπιν στη Μόσχα, το Φεστιβάλ «Étoiles du Classique» στο Παρίσι, το Φεστιβάλ του Εϊλάτ στο Ισραήλ, το Φεστιβάλ της Μπουσάν στη Νότια Κορέα.

ΣΥΜΦΩΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΑΡΧΙΜΟΥΣΙΚΟΙ:

Ελευθέριος
Καλκάνης
Μιχάλης Οικονόμου
Ανδρέας Τσελίκας

ΕΞΑΡΧΟΝΤΕΣ:

Χαράλαμπος Σούκας
Ευθυμία Χριστοδούλου
Γιάννης Γεωργιάδης

Α΄ ΒΙΟΛΙΑ

Αρμπέν Καντέσα
Στέλλα Τσάνη
Μπρουνίλντα Μάλο
Ζωή Κώττα
Λάμπρος Κίκλης
Μπλέρτα Αγκόλι
Μενέλαος Παπαδανιήλ
Χαρετίνα Τζάχο
Πέτρος Γαλάκος
Ηλίας Ζούτσος
Δημήτριος Μαργαρίτης
Αικατερίνη Καμίνσκαγια
Γεώργιος Μανωλάς
Σπυρίδων-Ριχάρδος
Τραυλός

Β΄ ΒΙΟΛΙΑ

Γεώργιος Περιστερής
Χρήστος Κουλούρης
Παναγιώτης Νίκολης

Γκέντι Παππάς

Γκεντιάνα Θάνα
Ιωάννης Γκανάς
Νικόλαος Πατέλης
Δωροθέα-Ανθούλα
Βασιλαντωνάκη

Πολυτίμη Σταματοπούλου
Κωνσταντίνος
Βασιλειάδης
Οδυσσεάς
Ζαφειρόπουλος

ΒΙΟΛΕΣ

Ίντριντ Χαφίτζι
Κλοντιάνα Μπουσαμάν
Αλκέτα Τζάχο
Μόνικα Δάμο
Αικατερίνη Τζίντζο
Νικόλαος Χώτος
Μπιλιάνα Ζαχαρίνοβα

ΒΙΟΛΟΝΤΣΕΛΑ

Κωνσταντίνος Θέος
Μιρέλα Ρούτσι
Αρμπέν Αντώνη
Αναστασία Κατοχιανού
Ειρήνη Δημάκη
Εμμανουήλ Επιτροπάκης
Σπυρίδων Χειμαριός
Φωτεινή Νικολοπούλου
Παναγιώτα Σούλα

ΚΟΝΤΡΑΜΠΑΣΣΑ

Γεώργιος-
Αλέξανδρος Αρνής
Ιωάννης Χάλαρης
Μιχαήλ Ερζένης
Σουέλα Χαντζάρη
Μαρία-Ιωάννα
Αργυροπούλου
Μιχαήλ Καλκάνης

ΦΛΑΟΥΤΑ

Μικαέλα
Παναγιωτοπούλου
Κλειώ Τσακίρη
Ηλέκτρα Καρανικόλα

ΟΜΠΟΕ

Κωνσταντίνος
Γιοβάννης
Ιωάννης Τσελίκας
Γεωργία
Κωνσταντοπούλου

ΚΛΑΡΙΝΕΤΑ

Γραμμένος Χαλκιάς
Αθανάσιος
Νικολούζος
Ευστάθιος Μανάτος

ΦΑΓΚΟΤΑ

Ιωάννης-Σέργιος
Μαγιάτης

ΧΟΡΩΔΙΑ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΚΟΡΝΑ

Αλέξιος Μάρκου
Κωνσταντίνος Πατρίκιος
Σπυρίδων Φωκάς
Θεόδωρος Μουρίκης

ΤΡΟΜΠΕΤΕΣ

Ιωάννης Μωραϊτης
Αναστάσιος
Δραμπάλης
Βασίλειος Βασιλειάδης

ΤΡΟΜΠΟΝΙΑ

Ιωάννης Αρβαντάκης
Γεώργιος Μάρκου
Αλέξανδρος Ρουβάς

ΤΟΥΜΠΑ

Παναγιώτης Καμβουσίδης

ΤΥΜΠΑΝΑ

Ελένη Καμβουσίδη

ΚΡΟΥΣΤΑ

Μαριάνθη
Πετρισοπούλου
Αθανασία Μπαγιώκου
Θεόδωρος Τορουνίδης
Γεώργιος Σαρκικός

ΑΡΠΑ

Ευαγγελία Κιοσόγλου

ΣΟΠΡΑΝΟ

Μαρία Ίμπρη
Χαρά Καλατζίδου
Σοφία Καρβουνά
Ανδρονίκη Λαλούτση
Μαρία Μαυρομμάτη
Κάνδια Μπουζιώτη
Κατερίνα Νουνοπούλου
Μορφούλα
Παπαγεώργιου
Μαργαρίτα
Παπαδημητρίου
Ζηνοβία Πουλή
Κατερίνα Σπυροπούλου
Δήμητρα Σταφέτα
Φλώρα Τζίνη
Ιωάννα Τσαβαλά

ΑΛΤΟ

Ιωάννα Βρακασέλη
Νατάσα Καλαϊτζίδου
Μαρίνα Μανιαδάκη
Έφη Μηνακούλη
Ελένη Μπαρκαγιάννη
Μαριάνθη Οικονόμου
Αριάδνη Παγκάλου
Αριστέα Παντελοπούλου
Δέσποινα Ρεβίθη
Σοφία Ψυλλάκη
Αθηνά Χιλιοπούλου

ΤΕΝΟΡΟΙ

Βαγγέλης Αγγελάκης
Σταύρος Ζουλιιάτης
Χρήστος Κεχρής
Κώστας Κονδύλης
Γιάννης Μανιατόπουλος
Χρήστος Χριστοδούλου

ΜΠΑΣΟΙ

Μένανδρος
Γκιοβούσογλου
Αντώνης Δήμου
Παναγιώτης Καριώτης
Νίκος Μπογιατζής
Γιώργος Μωραϊτης
Γιάννης Σφυρής
Στέφανος Τσατάλμπασης
Μιχάλης Χανός
Δημήτρης Χατζούδης

ΜΑΕΣΤΡΟΣ

Σταύρος Μπερής

ΣΥΜΦΩΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΛΥΡΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ 2022-2023

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

14 ΟΚΤ 20:00
ΑΔΕΛΦΗ ΒΕΑΤΡΙΚΗ
Δημήτρης Μητρόπουλος

Μουσική διεύθυνση:
Pierre Dumoussaud

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

27 ΙΑΝ 20:00
Ο ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ
Μανώλης Καλομοίρης

Μουσική διεύθυνση:
Ζωή Τσόκανου

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

16, 17, 20, 21, 22, 28,
29 ΔΕΚ 20:00
18 ΔΕΚ 18:30

Ο ΒΑΠΤΙΣΤΙΚΟΣ
Θεόφραστος Σακελλαρίδης

Μουσική διεύθυνση / Σκηνοθεσία:
Γιώργος Πέτρου

ΜΑΪΟΣ

6 ΜΑΪ 20:00
ΛΙΟΝΕΛΛΑ
Σπύρος Σαμάρας

Μουσική διεύθυνση:
Βύρων Φιδετζής

ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
Κώστας Μπακογιάννης

Ο.Π.Α.Ν.Δ.Α.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Νίκη Αραμπατζή

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
Γιώργος Βλαστός

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
Λόλα Βελόνα

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2022-2023

ΟΠΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ /
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
Κατερίνα Αντωνάκη

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
Κατερίνα Αντωνάκη
Μάϊρα Μπιζίμη
Άλκηστις Τσίκου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ
Cloudprint

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΕΙΡΕΣ
Sporting Grotesque
Velvetyne Type Foundry
Σχεδιάστηκε από τον Lucas
Le Bihan. Την ελληνική
προσαρμογή έκανε ο Γιώργος
Τριανταφυλλάκος.
Syne (Variable)
Σχεδιάστηκε από τους
Bonjour Monde, Lucas Descroix.
Την ελληνική προσαρμογή έκανε
Γιώργος Τριανταφυλλάκος.

ΟΛΥΜΠΙΑ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΜΟΥΣΙΚΟ
ΘΕΑΤΡΟ «ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΛΑΣ»

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Olivier Descotes

ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Κώστας Πολίτης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ
Εριλένα Γιαγκούδη

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ
Παύλος Πανταζόπουλος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Μάϊρα Μηλολιδάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΘΕΑΤΡΟΥ
Γιώργος Ευαγγελινός

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 59
ΑΘΗΝΑ, 106 79
Τ. 210 3642540

OLY.GR

*

Το θέατρο Ολύμπια είναι
προσβάσιμο σε άτομα με
αναπηρία.

Προώληση εισιτηρίων
online: www.ticketservices.gr
Τηλεφωνικές παραγγελίες: 210 7234567
Εκδοτήριο: Πανεπιστημίου 39 - Αθήνα

OLY.GR

οργανδα

οργανισμός πολιτισμού,
αθλητισμού & νεολαίας
δημοι αθηνών

